

מכון מניטו

שיעוריו של הרב יהודא ליאון אשכנזי (מניטו)
על דרך חיים למהר"ל

תמלול: תירזה מבורך tiltan46@walla.com

לרפואה שלימה לינון ישראל בן שרה זוהרה ולנחת יהודית מכל הצאצאים

2.....	תוכן
3.....	שיעור 1
3.....	מסירת התורה וקבלת התורה
3.....	מטרת המסכת
4.....	תלמיד ותיק וחידושי תורה
4.....	קשר תורה שבכתב- תורה שבע"פ
4.....	תוכן התורה- 3 מימדים, וגילוי המצוות לפי 3 המימדים
6.....	עשרה מאמרות, מידת החסד ומידת הגבורה, ההבדל בין דיבור לאמירה
9.....	כוח המסירה והקבלה, שכחה וחידוש הלכות
10.....	מסירה לפי כוח המקבל, ירידת התורה והתפתחות התורה
12.....	תורה מאנשי כנסת הגדולה ותורתו של משיח
13.....	מסירת התורה בשני צינורות- יהושע ואהרן
13.....	מה נמסר בסיני, עיקר סמכותו של משה, מקורה של המחלוקת
14.....	מסירת הקבלה, האר"י, נסיון של משיח בן יוסף, רוח הקודש
15.....	כוח הנבואה בעם ישראל, נבואה לדורות, הגדרה של נביא, ערב שבת בין השמשות
17.....	שיעור 2
17.....	תפקיד האב- מחנך ומלך של המשפחה
17.....	סגולת החינוך- מחנך במקום אב בעולם שלא כתיקונו, קלקול המשפחה
18.....	חינוך הדור לפי מדרגת מסירת התורה- אבות העדה, תלמידי חכמים, סנהדרין, זוגות
18.....	מידת אבינו- אב מוסר המוסר, מידת מלכנו- מוסר תורת המצוות
18.....	זקן בגיל, זקן בחכמה
20.....	מומחיות מעשית ורוחנית באומות בעולם
21.....	הגיל אצל תלמידי חכמים ועמי הארצות
22.....	"רגזו ואל תחטאו"
24.....	"ואתן לך את לוחות האבן וגו'"
24.....	הקשר בין "רגזו ואל תחטאו" ובין "ואתן לך את לוחות האבן וגו'"
24.....	מצווה לקרוא בתורה
25.....	שיטות בלימוד תורה
25.....	מדרשי אגדה ופרשנות המקרא
25.....	תורה בארץ ישראל
27.....	שיעור מספר 3

שיעור 1

מניטו: פירושו של המהר"ל מתחיל בשורה ארוכה של שאלות. אז כדאי להבין את השאלות שלו, ונתחיל ללמוד כשהוא מתחיל לתת תשובות. כן.

מסירת התורה וקבלת התורה

אז "משה קיבל תורה מסיני - קודם כל צריך לקרוא את המשנה - משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושוע ויהושוע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרו לאנשי כנסת הגדולה. הם אמרו שלושה דברים: הווי מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סייג לתורה."

טוב... החלק הראשון והכי ארוך זה על הרישא של המשנה עד ומסרה. ונביאים מסרו לאנשי כנסת הגדולה. אז המהר"ל מתחיל עם כמה שאלות על הסגנון של המשנה עצמה, השימוש במושג קיבל או קבלה, הוא מושג... "מסר", הוא אפשר לומר - מסורת. ולפי הדורות מי מסר למי? ולמה המשנה משתמשת במילה "ומסרה" ממש ליהושוע. ואחר כך רק ונביאים מסרו לאנשי כנסת הגדולה. זה פחות או יותר תמצית הנושא של השאלות שלו. אז נתחיל לאט, לאט. אם יש משהו לברר, אפשר ל... מכל מקום אני חושב שבשיעור הבא נחזור קצת.

משה קיבל תורה מסיני, יש לשאול מה עניין הקבלה הזאת. זאת אומרת... מה... מה קיבל? איך באה התורה מזה לזה במסכתא הזאת. לא... הוא רצה להסביר למה דווקא המשנה הזו שמזכירה לנו את שושלת הקבלה ממש רבנו עד אנשי כנסת הגדולה, נמצאת בהתחלת מסכת אבות. מה עניין הקבלה הזאת? איך באה התורה מזה לזה במסכתא הזאת? מה שלא נמצא בשום מסכתא. אפשר להסביר את זה באופן פשוט, שהיינו צריכים למצוא אותה משנה של שלשלת הקבלה - דווקא במשנה הראשונה של כל התלמוד. בהתחלה של מסכת ברכות, למשל. מכיוון שאנחנו מתחילים ללמוד את התורה שבעל פה, איך שאנשי כנסת הגדולה, ביתר דיוק - התנאים שהם תלמידים של אנשי כנסת הגדולה, העלו אותה בכתב. אז היה צריך להזכיר את הקשר שבין התורה שבעל פה לבין התורה מסיני, דווקא בהתחלת כל המשניות. ולמה דווקא בהתחלת מסכת אבות בפרט? זאת השאלה הראשונה לשאול.

מטרת המסכת

"ולפי הנראה כי דברי המסכתא הזאת דברי מוסר"

זוהי ההגדרה הרגילה, שזה דברים של דרך ארץ, של מוסר. אף על פי שיש מסכת אחרת שנקראת "מסכת דרך ארץ", ושהיא שייכת לכמה מצוות. אבל פה הכוונה של המהר"ל, שבמסכת אבות אין מצוות במובן הרגיל של המילה. זה מוסר, זה לא מצוות.

"ואינה מכלל תורה אשר קיבלו מסיני"

אם ההגדרה שתורה שקיבלנו מסיני זה תורת המצוות, אז זה עוד יותר פרדוקסלי למצוא את הישלשלת מסירת התורה ממשנה עד אנשי כנסת הגדולה, דווקא כהקדמה למסכת שכנראה אין מקומה בתלמוד בכלל. (הבנתם את השאלה?)

תלמיד ותיק וחידושי תורה

"ואינה מכלל תורה אשר קיבלו מסיני. אפילו אם נאמר שהכול קיבל משה מסיני, אפילו מה שיחדש תלמיד ותיק."

אה.. יש גרסה אחרת: מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש¹. "אפילו מה שחידש תלמיד ותיק". ופה צריך לדייק: זה לא מה שכל תלמיד מחדש שהיא בכלל תורה, אלא תלמיד ותיק!

מהי המשמעות של "ותיק" ו"תלמיד ותיק"? פה יש דיוק. כן... זה לא כל תלמיד, אלא תלמיד ותיק. זה לא מי שלמד בוותיקן... כן. (צחוק)

מה זה ותיק? המשמעות של ותיק... [קהל: ישן]. כן... אפשר. כן. זקן.

קהל: [.....דקה : 5: 20]

מניטו: מה? אה... זאת אומרת זקן במובן המסורתי - "זה שקנה חוכמה". אבל פה יש איזה רמז שצריך שימוש רבנים ארוך מאוד כדי להגיע לאותה מדרגה, זה עניין של... אפילו זמן גם כן. זה עניין של שימוש תלמידי חכמים. זה נקרא תלמיד ותיק. כן. אפילו אם הוא צעיר. אבל זה עניין של גודל שימושה של תורה שהיא גדולה מלימודה². זה נושא שיחזור אחר כך.

קשר תורה שבכתב- תורה שבע"פ

"אפילו אם נאמר שהכול קיבל משה מסיני אפילו מה שיחדש תלמיד ותיק וכך נראה."

פה אני רוצה לצטט שוב מה שלמדנו פעם מפי הגאון מוילנא³. יש לו הסבר פשוט, הגיוני מאוד ועמוק מאוד. שכל תורה שבעל פה אפשרית, אמיתית, היא כבר נרמזת בתורה שבכתב. ושהיא... זה בלתי אפשרי אחרת, אי אפשר אחרת. הוא מסביר את זה ככה: כל התורה שבעל פה היא נרמזת בגמרא. כל הגמרא נרמזת במשנה. כל המשנה נרמזת בתנ"ך. כל התנ"ך בחומש, כל החומש בספר בראשית. (זוכרים את זה?) כל ספר בראשית בפרשת בראשית, כל פרשת בראשית בפסוק הראשון של בראשית, וכל הפסוק הראשון במילה בראשית. וכל המילה בראשית באות ב'. הכול נרמז כבר. מי שמבין באופן מוחלט, איך אומרים... באופן אבסולוטי (אני מעדיף מוחלט), מה המשמעות של האות ב' הוא מבין את כל התורה כולה. למה? זה עד כאן מהגאון. (מי יכול להסביר... מי יכול לזכור... למדנו את זה כבר.)

תוכן התורה- 3 מימדים, וגילוי המצוות לפי 3 המימדים

מהי ההגדרה הרגילה למהר"ל עצמו של תוכן התורה? יש שלושה ממדים:

- בין אדם למקום.
- בין אדם לחברו.
- בין אדם לעצמו.

זה מובן כן? אז כל זה בא כתוצאה מהבריאה עצמה. כתוצאה... התוצאה של הבריאה היא מה שמסומן באות ב'. עכשיו יש בורא ובריאה. מכיוון שיש בריאה, יש בריות. אז יש שלושה ממדים האלה. של: בין אדם למקום, בין אדם לחברו, ובין אדם לעצמו. כל הנושא של התורה זה היחס בין אחד לשני. אם האחד הוא הקדוש ברוך הוא והשני הוא הבריאה, אם האחד הוא הבריאה – השני הוא הבריאה האחרת. אם האחד הוא עצמו והשני הוא עצמו. זה מובן?

זאת אומרת, כל חוכמת התורה היא החוכמה של היחס בין אחד לשני. אנחנו נבחנו דרך אותו מבחן. כן. שורש התורה זה האות ב'. מכיוון שיש ב' אז זהו הנושא של התורה, הבנתם? זה... זה ברור, זה לא עניין של דואליות... מה? מה?

קהל – [...] דקה : 9: 10]

מניטו: כל עוד שהקדוש ברוך הוא היה קודם שנברא העולם, היה הוא וישמו אחד⁴. כן. כל עוד שהיה אחד אין מקום לנושא שהתורה מתגלית בשבילו. זאת אומרת: איך אני מתייחס לזולתי? אם זולתי הוא הקדוש ברוך הוא, אם זולתי הוא הבריאה האחרת, אם זולתי זה עצם האדם בתוכי. צריך אולי לברר את הממד השלישי הזה. בין אדם לעצמו – זה הממד המשיחי של התורה, עצם האדם בתוכי. צריך להבין את המילה "עצמו" פשוטו כמשמעו – באופן יסודי, עצמות של האדם

⁵. בין אדם לעצמו. זה... זה... זה לא רק, איך אומרים את זה בדקדוק בעברית? [...] דקה : 10: 11] להתפעל זה המילה, זה לא רק היחס ביני... אי אפשר לומר בעברית. בעברית אומרים: ביני לבין עצמי. אז העצמי הזה זה לא אני. זה הניצוץ המשיחי שיש בכל בריאה. ולכן יש מצוות ששייכות לממד המשיחי הזה. יש מצוות ששייכות לממד המוסרי – בין אדם לחברו. במשמעות של המילים בתרבות הנוכחית. כי בתרבות... לפי התורה – כל התורה זה מוסר, כל התורה זה משיחיות, כל התורה זה דתיות, כן. אבל אנחנו רגילים בתרבות הנוכחית לחלק את הרבדים האלה.

אומרים דת, עבודה – בין אדם למקום. אומרים מוסר – בין אדם לחברו, ואומרים רוחניות – בין אדם לעצמו. כן. אבל ההגדרות של המצוות הם בשלושת הממדים האלה בבת אחת. ואני לא מצאתי שום ספר, שום לימוד, שנותן הדיוק של החלוקה של המצוות לפי הממדים האלה. כי זה נושא רחב וקשה מאוד. מכיוון שחוץ מזה בכל מצווה יש גם כן את כל הממדים האלה. ובכל ממד של ממד של מצווה יש גם כן מחשבה, דיבור ומעשה. הכול אחד. כן?

אבל יש גם כן חלוקה לפי העולמות האלה. כן. למשל מצווה כמו הכשרות. למה רוב העם לא מבין את החשיבות של זה? מכיוון שאין לו מקום להגדיר הגדרה פשוטה, באיזה חלק מן התורה זה צריך להימצא. אז רגילים לומר שזה דת – כשרות. אבל לפי החוכמה ההגיונית, לא מבינים מה שייך כשרות ודת. דת זה תפילה, דת זה עבודה בבית הכנסת, עד... דת זה אפילו קורבנות. כשרות? אבל זה דוגמא שאני למדתי שזה מצווה בין אדם לעצמו. איך אני מוליד את עצמי? תפסתם את ההסבר⁶. כן? וכן הלאה.

למשל: אני חושב שהמצווה שהיא יכולה לשמש כדוגמא ראשונית אולי לעבודה, למחקר כזה היא מצוות שבת. במצוות שבת יש את כל המישורים באופן גלוי, בפשט של התורה. יש ממד של בין אדם למקום, יש ממד של בין אדם לחברו, ויש ממד של בין אדם לעצמו. במחשבה, בדיבור, ובמעשה. ל

קהל – [...] עשרת הדיברות?]

מניטו: מה? ברור... ברור. בעשרת הדיברות יש קודם כל מצווה ראשונה או ראשונית כוללת את הכול: "אנוכי ה'". ואחר כך יש שלושה חלקים של שלוש: מצוות שבין אדם למקום, אחר כך מצוות שבין אדם לעצמו, אחר כך מצוות שבין אדם לחברו. ובכל חלק של שלוש, יש במחשבה, בדיבור ובמעשה, אבל לא באותו סדר. אולי פעם נעשה את התרגיל הזה כדי ל... לכן שלוש כפול שלוש זה תשע. וכל התשע האלו זה רק ההתפתחות של המימרה הראשונה של הדיברה הראשונה שהיא התפתחות של המילה הראשונה: "אנוכי". ללמוד איך להיות

"אנוכי". אולי פעם רמזתי דרך פסוק אחר: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" "ואהבת את ה' אלוהיך... והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצווך היום". אנוכי מצווה אותך, מצווה לך את הדברים האלה. ה-"אנוכי". זה תורת אנוכי. תפסתם את זה? (אני יכול לקבל רק... קצת נייר...) כן.

קהל – [ישראל פיבקו.....לא היה העולם יכול להיבראות. אז הוא מסביר....היא חסומה בצד אחד...]

מניטו: כן. אני זוכר את זה. הרמז שמה הוא לפי אותיות דרבי עקיבא. ולפי אותיות דרבי עקיבא שהאות ב' אה... רומזת לעולם כבית של האדם. אני חושב שזהו זה. השורש זה האותיות דרבי עקיבא. אבל יש מאמר אחד קשור לאותו נושא בהקדמה של הזוהר. שכל האותיות בקשו שהקדוש ברוך הוא יברא את העולם דרכם. וזה מתחיל למפרע, קודם כל באה האות ת' ואחר כך עד האות א'. ודרך כל אות התשובה הייתה זה בלתי אפשרי כי יש צד שלילי במשמעות של האות. ואפילו א' שזה התחלה של המילה ארור. אלא כשהאות ב' באה, אז הקדוש ברוך הוא הסכים מכיוון שזה התחלה של ברכה. והמהר"ל על המדרש הזה, מסביר שזה אותה משמעות של האות ב'. האות ב' היא היא סימן הברכה. מכיוון שמהאות ב' מתחיל הממד של הריבוי, של הברכה. האות ב' היא היא הברכה. ואז אחר כך האות א' שאל: ומה... מה איתי? אז הקדוש ברוך הוא משיב: אני אתחיל את הדברות ב-א' "אנוכי ה' אלוהיך".

עשרה מאמרות, מידת החסד ומידת הגבורה, ההבדל בין דיבור לאמירה

ופה אולי אני אשלים קצת על הנושא הזה כי זה נושא מעניין מאוד. ש... העולם נברא בעשרה מאמרים² וזה לפי מידת החסד, "אמור" זה חסד. ויש פסוק שמסביר את זה באופן פשוט מאוד: "עולם חסד יבנה". כל עוד שהעולם לא היה עדיין מספיק מבוגר נאמר, כדי לקבל על עצמו עול תורה, זאת אומרת האחריות המוסרית, אז כל העולם היה נבנה על מידת החסד. ויש רמז בזה בפרק של תהילים שנקרא "הלל הגדול", שיש 26 פסוקים של "כי לעולם חסדו", כי לעולם חסדו, כי לעולם חסדו. עד שמגיעים לדור יציאת מצרים, שהוא דור של משה רבנו, שהוא דור ה-26 מאדם הראשון. אז נתקבלה התורה. אז כל הדורות האלו הם מבחינת "עולם חסד יבנה", "כי לעולם חסדו"⁸. ואז העולם התבגר דרך עם ישראל וקיבל את התורה. זאת אומרת, אז ההתגלות היא דרך עשרת הדיברות, ולא עשרה מאמרים ואז... [קהל כה תאמר לבני ישראל...] כן. ותדבר... "כה תאמר לבית יעקב ותדבר [ותגיד] לבית ישראל". זה שתי המדרגות. ואז אפשר להתחיל בממד השני, שהוא מפי הגבורה. כן. עד תקופת מתן תורה זה עולם חסד יבנה. זה תקופה של מידתו של אברהם אבינו. ומסיני ואילך "מימינו אש דת למו" זה מפי הגבורה שמענו. זה ההבדל בין "אמור" ול"דבר". "אמור" זו אמירה רכה. "דבר" זו אמירה קשה. מידת הדין, מידת החסד. זה מובן? על כן הנושא שדיברנו מקודם שזה חלוקת המצוות, יש גם כן חלוקה אחרת. כי הפסוקים שמתחילים את המצוות הם או: ,ויאמר ה' אל משה", או: "ויאמר אלוקים אל משה", או: "ויאמר אלוקים אל משה" ...לאמור. כן? זה או דרך אמור אלוקים או דרך דבר אלוקים, או דרך אמור ה' או דרך דבר ה'. זה ארבעה סוגים של מצוות, ואם הייתי צעיר הייתי לוקח את הנושא הזה כדוקטורט, חקר המקרא (מצחקק). אבל זה עבודה שאני לא מצאתי ספרים על זה. כן. וכדאי ללמוד את הנושא. טוב. אז מכיוון שאנחנו באותו נושא, אז אני רוצה להקדים קצת הקדמה. זה חידוש שהתחדש לי לא לפני הרבה זמן. ההגדרה פה של 'תורה מסיני', ויש עוד ביטוי: שתורה שהיא מפי הגבורה. כן. כמו שהזכרתי מקודם. למשל: "אנוכי" ו-"לא יהיה" מפי

הגבורה שמענו. אני רוצה לנסות להסביר את זה. למה התורה נקראת "מפי הגבורה"? זה מקביל להגדרות של "תורה מן השמים" וכן הלאה. אבל מה המשמעות של ההגדרה המיוחדת, המדויקת הזו – "מפי הגבורה"? בלי להיכנס במושגים של הנסתר. אבל צריך להבין בהקשר למה שאמרנו מקודם, שהמעשה של הבריאה היא לתת מקום לבריאה להתקיים. לתת מקום לזולת להתקיים. ולכן לפי המקובלים, הבריאה יש מאין היא באה אחרי הצמצום של הבורא, ותוצאה של הצמצום זה לתת מקום לבריאה כדי להתקיים. זה מובן, כן? ואפשר להגדיר את זה ככה, שהמעשה של הבריאה, וזה הדגם של תורת ה', רצון ה'. זה המעשה המוסרי היסודי. זה לא... איך אומרים? תהליך מְפָנֵיטְי כזה. שמהבורא יוצא בריאה. כאילו יש איזה מן חוק של הכרת, שמהמציאות הקודמת יוצאת מציאות אחרת, כמו שמסבירים הפילוסופים. כן. אלא יש פה איזה רצון מוסרי. מישהו רוצה לברוא מישהו אחר שהוא ביחס של בן לאב. כי... יש גם בקבלה איזה רמז יפה מאוד שהמילה הראשונה של הלשון העברית זה המילה "אב". כיוון שזה א'-ב'. זו המילה הראשונה – אב. והרמז הראשון של היחס בין הבריאה לבורא, זה בן לאביו. וזה הסגנון של המקרא. וזה לא רק דמיון, זה לא רק סגנוני. כן. זה מהותי! כן. מישהו רצה לברוא אותנו, והבריאה עצמה, היא הבריאה, המעשה הזה זה לתת מציאות, להמציא מישהו אחר. ולכן מעשה הבריאה זה האקט המוסרי היסודי. זה מובן?

אז המעשה הזה של הבריאה נקרא בלשון חז"ל "גבורה". ואני רוצה להסביר את זה לפי הפשט. לפי ההגדרה של מה זה גיבור. לפי המשנה בפרקי אבות: "איזהו גיבור- הכובש את יצרו". כשאנחנו מתפללים אנחנו אומרים "אתה גיבור"! אז מה המשמעות של "כובש את יצרו"? זה הנושא. זה הנושא. כביכול הקדוש ברוך הוא כובש את יצרו, של התפשטות ההוויה המוחלטת שלו כדי לתת מקום לזולת. וזוהי ההגדרה של "תורה מפי הגבורה". כי זוהי התורה של היחס לזולת. והערך הזה, המידה הזו שהיא הבסיס של התורה, היא מפי הגבורה. זהו הרצון של הגיבור הזה שברא את העולם. לא שיש מעשה גבורה לפי הפשט. כי הקדוש ברוך הוא כל יכול, וזה לא גבורה לברוא עולם אם הוא כל יכול. ויש הרבה מקורות בזה שמסבירים את זה ככה. ב-ה' בראם. בלי שום... מה הביטוי? לא עייפות, בלי שום טורח. ב-ה' בראם - במוצאות הפה. זה הפירוש על "ברוך שאמר והיה העולם". ולכן אין מקום להסבר של גבורה במובן הפילוסופי של המילה. אלא זו גבורה לפי לשון הקודש. זאת אומרת הצמצום הזה של כובש את יצרו כדי לתת מקום לזולת – זו היא התורה. ולכן זוהי ההגדרה של התורה מפי הגבורה. ויתכן מאוד, עד כאן זה ברור לי. מכאן ואילך לא מצאתי מקורות.

ש"פי הגבורה" זה מידת החסד. כי מידת החסד מביאה למידת הגבורה. אז "פי הגבורה" זה מידת החסד. ויתכן מאוד להסביר בשיטה אחרת. שדווקא "פי הגבורה" – זה מידת התפארת. מכיוון שבכל מקום "פי", זה "פה" – זה מהרח"ות. על פי הגבורה זה מהרח"ות החסד. או פי הגבורה זה מהרח"ות דגבורה, זה מביא לתפארת, אבל בין כך ובין כך ההגדרה היא אותה הגדרה של התורה שלנו. וזה גודלו של המאמר של רבי עקיבא "ואהבת לרעך כמוך – זה כלל גדול בתורה", זוהי ההגדרה של הגבורה. כן. התורה שלנו באה מפי הגבורה. זה מובן? טוב. ויש מקום אם כן, להכניס את דברי המוסר בתורה עצמה. אבל פה זה לא במהר"ל עצמו. (זה רק אני שהוספתי ככה) כן.

קהל: (ישראל פיבקו) [אפשר להסביר את זה בכיוון אחר... ב' לשון בריאה ובורא... לכן את עשרת הדיברות כותבים ב-א'. שזה בא...]

מניטו : כן. החלק השני זה ברור. אבל בחלק הראשון איך אתה מסביר ש.. [קהל: ..]. לא. לא. החלק הראשון... זה החלק השני, זה ברור. אבל בחלק הראשון, איך הכלל המוסרי בא מהאחד מ-א?!

קהל: [אה... לא. הכלל המוסרי מבחינת מוסר אתיאטיסטי בא דווקא מהאות ב' לא מהאות א'... ואילו התורה אומרת לא. המוסר האלוקי הוא הקובע ה-א' הוא הקובע, לא ה-ב']

מניטו : זה מה שאני רוצה להבין, איך ה-א' קובע את המוסר?

קהל: [כיוון .... שאנחנו לומדים מוסר מפי ה']

מניטו : לא... אבל צריך לקבל מקודם את עניין הנבואה עצמה, התגלות הנבואה מהקדוש ברוך הוא. יש הנחה, יש הנחה קודמת.

קהל: [כן. אבל זה כבר עניין אחר. זה לא קשור.... כי לפני כן יש את העניין של בראשית ברא אלוקים...]

מניטו : כן. אבל אני לא רואה סתירה. מכיוון שאפשר להוסיף ככה... שהמצב הטבעי, המצב של המציאות – זה עניין של ב'. יש שני "זולת". באה התורה והיא נותנת לנו את הדגם שלה. צריך לאחד את זה. כן. זה לא סותר.

קהל: [...ויאמר אלוקים אל משה...]

מניטו : כן. מכיוון שכשהתגלות המצווה באה דרך לשון "ויאמר", זה לא אותו תוכן, אותה תכלית. כשבאה דרך לשון "וידבר" ! כשהמצווה באה דרך לשון "אלוקים", זה לא אותו יעד כשבאה מלשון "הווייה". ולכן יש "ויאמר אלוקים", "וידבר א-להים", "ויאמר ה'", "וידבר ה'", זה ארבע עולמות. אבל, השאלה.. השאלה... הבנתי את השאלה כשאלה כבר בתלמוד תורה, אבל לא הספקתי למצוא תשובה ל... באותו ניתוח. יתכן שזו שאלה שאינה שאלה, אבל זו שאלה כל כך גדולה שאני מסופק אם אינה שאלה (צחקוק). ואם יש לכם הזדמנות לשאול, לתלמוד את העניין. זה מעניין מאוד לראות אם יש איזה ספר שמדבר, אולי זה נושא שלא ניתן לסקר.

טוב. אז כל זה התחלנו להסביר מה זה "תלמיד ותיק". כן. אני זוכר דיוק אחד על אותו נושא של הרב זצ"ל שאומר : תלמיד שאפשר לומר ממנו שהוא קשור למעמד הר סיני. הוותיקות הזו הכי גדולה. "ותיק" זאת אומרת שזה בא מסיני עצמו. הוא הסביר את זה ככה : כוח הפלפול, כדי להבין את ההלכה למעשה של המצוות, הוא נותן לגלות מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור. ולכן יש אפשרות לתלמיד חכם אם אינו ותיק להסביר, לגלות פנים בתורה שאינם כהלכה. אבל תלמיד חכם שמגלה פנים בתורה שלא כהלכה – זה סימן שאינו תלמיד ותיק, אינו קשור לחוט הזה שמביא אותנו עד הקדושה של הר סיני. כי יש בכוחו של השכל של התלמיד חכם להוכיח שהנחש הוא טהור¹⁰. זו דוגמא שנותנים המקורות. אבל אם הוא מסתפק בזה, זה סימן שאינו תלמיד ותיק. תפסתם את ההסבר.

טוב. זה ההסבר הראשון.

"מכל מקום, למה ביאר עניין הקבלה וכאן יותר ממסכת אחרת. ועוד קשה שאמר משה קיבל תורה מסיני, היה לו לומר – משה קיבל תורה מן הקדוש ברוך הוא. ולמה זכר בזה מסיני? ועוד קשה שאמר משה קיבל תורה מסיני, הזכיר לשון קבלה ואחר כך לשון – ומסרה ליהושוע. וכך היה לו לומר : משה קיבל תורה מסיני, יהושוע קיבל תורה ממשה וכן הכול, כי יש בכוחו של משה לקבל מסיני, אבל אין בכוחו של יהושוע לקבל ממשה, אלא

משה מסר לו. וקיבל מה שקיבל) "תפסתם? את הקושיה...כן" (?ולא עוד אלא שחזר לשון קבלה, כי אמר לשון מסירה עד אנשי כנסת הגדולה.

כוח המסירה והקבלה, שכחה וחיזוק הלכות

ואחר כך במשניות הסמוכות אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק.

ופה אני רוצה להסביר: יש בכוחו של אנטיגנוס לקבל משמעון הצדיק. ולא רק ששמעון הצדיק מסר לו, והוא לא ידע אם הוא קיבל או לא קיבל. אבל אי אפשר לומר שיש בכוחו של יהושוע לקבל משה, כמו שמה הוא קיבל. [קהל...] למשל. יש עוד מאמר אחר כשמה רבנו מסתלק מן העולם. אני לא זוכר את המספר, נשכחו המון הלכות, ובאו תלמידי חכמים והחזירו אותן בכוח פלפולם. תלמידי חכמים אחרונים, והחזירו אותם, ונותנים שמות שמה אבל לא זוכר, בני בתירא¹¹ אולי. אולי בני בתירא, אולי בני חכמים אחרים. והחזירו אותם מכוח פלפולם¹². וכשיהושוע נפטר גם כן, יש אותו מדרש, השתכחו כמה וכמה הלכות. ונותן עוד דוגמאות: יוסי בן יועזר איש צרידה, ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו ממנו. וכן, פה צריך לומר: וכן קיבלו מהם, אבל זה... וכן בכל הזוגות הזכירו לשון קבלה תמיד. ועוד קשה, למה הוצרך להזכיר אצל נביאים לאנשי הכנסת הגדולה מסירה בפני עצמו?

פה, כדי לברר את זה חוזרים למשנה. המשנה אומרת: "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושוע" - זה מסירה אחת.

ואחר כך יהושוע לזקנים וזקנים לנביאים - מאותה מסירה. אחר כך המשנה אומרת: ונביאים מסרו לאנשי כנסת הגדולה. ולכן יש לנו פה שתי מסירות. מסירה של משה רבנו ליהושוע, ואחר כך אותה מסירה, זה ממשיך עד לנביאים. ואחר כך הנביאים מסרו לאנשי כנסת הגדולה. (זה מובן או אני אצייר את זה בלוח?) זה מובן. כן. ואנחנו עוד שייכים לאותה מסירה של הנביאים לאנשי כנסת הגדולה. אנחנו עוד באותה תורה שאנשי כנסת הגדולה קיבלו מהנביאים. שנביאים מסרו, עד תורת המשנה¹³. כן. זה. זה ידוע לכל. לכן כאילו יש פה שני מעברים. התחדשות משה רבנו ליהושוע. זה המשיך עד הנביאים, ואחר כך מנביאים לאנשי כנסת הגדולה, התחדשות גמורה. ואנחנו קיבלנו, יש בידינו, את התורה שמסרו הנביאים לאנשי כנסת הגדולה. צריך לזכור כדי להבין את ההסבר שלו אחר כך. ומזה מתחיל עניין המוסר. עד כאן אין שום רמז בתורה בעניין המוסר. המוסר במובן של אותה מסכת. כן. הוא מביא אחר כך את ההסבר הזה כדי להסביר למה אותה מסכת נקראת מסכת אבות. (מי יודע אם כבר הערב נגיע לזה). אבל רק רציתי להסביר את השאלה שלו. כן, אני חוזר על זה בקצרה. משה קיבל תורה מסיני. אותה תורה משה מסרה ליהושוע. ומאותה מסירה זה עבר לזקנים ומזקנים לנביאים. אחר כך יש התחדשות. ונביאים מסרו...אני רק מוסיף ו... אני מגזים קצת בלשון שלהם לאנשי כנסת הגדולה. ואנחנו שואבים עוד מאותה מסירה של הנביאים לאנשי כנסת הגדולה. זה מובן? מובן?

קהל: ישראל פיבקו [...] מבחינת הקבלה לא מבחינת הניתנה. זאת אומרת מה שיהושוע קיבל ממשה]

מניטו: זה לא נרמז שקיבל. מה... מה קיבל?

קהל: [מה שמה נתן ליהושוע... זה מידתו של יהושוע לא מידתו של משה. ואותו דבר נביאים, מידתם... על פי מידתם של אנשי כנסת הגדולה שהיא מידה אחרת יומא סט ב...]

מניטו: אפשר.. אפשר [קהל....] ס"ט זה מסוכן (צחוק קל)

קהל: [אז הוא אומר אה... אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה... לא אמר גיבור, ודניאל לא אמר נורא... ואת זה מידה אחרת...ז"א אצלינו זה לא של הנביאים אלא מידה של אנשי כנסת הגדולה..]

מניטו: כן. זה אותו תוכן של ההסבר. אבל הלשון של השאלה של המהר"ל הוא הלשון ההפוך. הוא מדבר על המסירה לא על הקבלה [קהל: מבחינת המקבל, לא מבחינת הנותן] אפשר. כן. אחר כך הוא יגיד את זה. אבל השאלה היא בסגנון של המשנה. כן?
או במילים אחרות:

"למה לא אמר ומסרה ליהושוע, ויהושוע מסרה לזקנים, וזקנים מסרה לנביאים, ונביאים מסרה."

מסירה לפי כוח המקבל, ירידת התורה והתפתחות התורה

כאילו יש שתי... שתי התחדשויות. ופעם אני הסברתי את השאלה בצד קצת אחר, ככה: משה קיבל תורה מסיני ומסרה. זאת אומרת כל מה שקיבל מסר. משה קיבל תורה ומסרה. כן. אבל זה לא אומר ש...הוא מסר, אבל זה לא אומר שהמקבל קיבל. זה העניין. לכן ההסבר הוא לפי כוח המקבל. אבל נראה שההסבר של המהר"ל הוא במישור אחר. הוא מדבר, (אולי נגיע עוד הערב) על יחס צירוף מיוחד בין המקבל והמוסר. כן. סליחה, כן, בין המקבל ומי שהוא מקבל ממנו. לכן יש צירוף מיוחד בין משה ליהושוע, אבל אין אותו צירוף אחר כך. רק במקרים בודדים של פרטים, יחידים, וזה השורה של המשניות. למשל אנטיגנוס ושמעון הצדיק. אבל בין הזקנים ליהושוע לא היה אותו יחס. בין הנביאים והזקנים גם כן. ופה אנחנו רואים אולי עוד דוגמא למה שלמדנו פעם בספר אחר. של העניין של חכם עדיף מנביא¹⁴. כי פה אנחנו רואים מדרגות שירודות. כן. מדרגה של "מסיני", מדרגה של משה, מדרגה של יהושוע, מדרגה של זקנים, מדרגה של נביאים. וברור שמדרגה של נביאים היא למטה ממדרגה של זקנים. אחר כך באה מדרגה של אנשי כנסת הגדולה שהיא למטה ממדרגת הנביאים. ולכן פה יש איזה רמז של איזה מדרגה, של תלמידי חכמים שהם למעלה מנביאים עצמם, וזה נקרא זקנים. אבל אין לנו תפיסה באותה מסורת מסירה. כי המסורת שלנו מתחילה ממה שמסרו הנביאים לאנשי כנסת הגדולה. מה יש למעלה מזה? – זה נעלם. לא! אני אומר – זה נעלם. זה לא נמצא, תפסתם את העניין? (רק דקה. אני רוצה להוסיף עוד משהו, לפני שאני אשכח). זה.. ש..

למשל, אם ניקח את הפסוק: "וידבר ה' אל משה לאמור". אנחנו יודעים לפי פשט הפסוק: "וידבר ה' אל משה לאמור" – מה שמשה אמר ב"לאמור" הזה, מה שאמר ה' למשה - נשכח. תפסתם את ההבדל? ברור שזה אותו תוכן. אבל איפה זה נכתב? מה אמר ה' למשה, ה' אמר למשה משהו כדי שהוא יאמר. מה שאמר משה יש בידינו. מה שה' אמר למשה זה לא בידינו. הבנתם את הפשט¹⁵?

קהל: יהודית פלאי...למה נאמר שחכמים במדרגה יותר גדולה מנביאים... אולי יותר טוב אם נגיד שלכל אחד היה תפקיד בצורה אחרת בכלל]

מניטו: כן. מכיוון שיש התפשטות, התפתחות בתקופות של ההיסטוריה של מסירת התורה. וצריך להתרגל לזה שאולי אני אשתמש במימרה שהיא לא קשורה ישר לעניין שלנו. כל הקודם זוכה¹⁶, אם אפשר לומר את זה. אלא ש... אנחנו מוצאים בגמרא¹⁷ שהתנאים אמרו, סליחה, שהאמוראים אמרו מהתנאים. הם אמרו את זה ככה מאבותיהם התנאים: אם הם

היו מלאכים, אז אנחנו כבני אדם. ואם הם היו כבני אדם, אנחנו כחמורים. טוב. ועכשיו אנחנו רחוקים מאוד מהאמוראים. ואני נזכר שזה נכתב ברמב"ם, שהוא אמר – מהאמוראים, ואם הם כמלאכים, אנחנו כבני אדם וכן הלאה. הרמב"ם! אז מהרמב"ם ו... לכן יש התפתחות. אבל מה... זה אומר. ירידה, ירידה, עד איפה? כן. אני נזכר ששמעתי פעם שיש שני מוקדים: סיני, תורה מסיני ותורת המשיח. כל עוד שמתרחקים מתורה מסיני, אז יורדים מאותה מעלה של תורה מסיני. אבל בבת אחת מתקרבים קצת יותר ויותר לתורה של משיח, ולכן בכל תקופה יש פחות או יותר תורה מסיני – יותר או פחות תורת המשיח. ופחות או יותר... הבנתם? זאת אומרת, איזה... לא אני רוצה להוסיף להסבר.

שצריך לזכור כל פעם שהקשר ביננו לבין המשמעות של התורה, אני לא מדבר על הספרים, כן? זה כוח של זיכרון. וזה פסוק מלא: "זכרו תורת משה עבדי" – זה עובר דרך זיכרון. מי ששוכח – שכה. אי אפשר להחזיר את זה בכוח השכל. זה לא סותר מה שאמרתי מקודם, שההלכות שנשכחו אז באו תלמידי חכמים והחזירו אותם בכוח פלפולס, כי זה עניין של הלכה. אבל תוכן התורה - זה עובר דרך הזיכרון. ולכן הריחוק של הזמן מקטין את כוח הזיכרון. אלא ש... אלא ש... וזה עניין של חסדי הבורא. יש מאמר שאומר: הקדוש ברוך הוא ראה, מביט מראשית אחרית. ראה את התפתחות כל הדורות, קורות הדורות מראש. וראה שיהיו... מעט, צדיקים יהיו מועטים¹⁸. אז חזר ו...[קהל...] זהו. זאת אומרת הצדיקים הגדולים, הקדוש ברוך הוא שולח אותם בכל דור ודור כדי שהירידה הזו לא תבוא לשכחה גמורה מחמת הריחוק. אבל יש צד אחר... (רק דקה!) שדרך הריחוק מסיני יש קירוב לתורת המשיח¹⁹. כן? ופה יש איזה מאזן עדין מאוד. זה מובן?

(הפסקה בהקלטה: דקה 40: 45)

נכון. אבל מה שרציתי להסביר זה צד אחר של העניין. (רק דקה). זו השאלה של ה... התורה של... שהתגלתה בעולם ביציאת מצרים. ושהיא התורה שאנחנו צריכים לקיים עד הגאולה האחרונה של ביאת המשיח. אחר כך העולם נכנס בעידן אחר לגמרי. ויש בסגולתו של המשיח לחדש את הלבוש של התורה. ואנחנו לא יודעים איך יחליט לחדש אותו. החידוש הזה. מה..?

קהל: [הרמב"ם כותב בהלכות מלכים.....]

מניטו: זה אותה תורה, אבל למשל... [קהל:].. מנהגו של עולם] לא. זה לא עניינו של מנהגו של עולם. זה עוד עניין אחר. זה אותה תורה. למשל, אולי ניקח איזה דוגמא קטנה מאוד. זה נושא חשוב מאוד וגם כן פה יש מקום ללמוד הרבה, כל עניין של המחלוקת של בית הלל ובית שמאי. כן. זה אותה תורה. אבל הלבוש שמביא למסקנה, להלכה למעשה, הוא אחר ושייך לתקופה אחרת של התפתחות ההיסטוריה. זה לא אומר שמנהגו של עולם השתנה. אלא באותו עולם הזה, באותה התפתחות של העולם, יש תקופות שונות. ודבר הלכה שהיא הלכה למעשה באותה תקופה, אחר כך בתקופה אחרת היא כבר לא הלכה למעשה. הלכה למעשה היא אחרת. זה לא אומר שהתורה השתנתה, אלא הלבוש של מסירת התורה משתנה. וזה הכלל של אלו ואלו דברי אלוקים חיים²⁰. זו אותה תורה. אבל – והלכת אל השופט אשר יהיה בימים ההם" זה הלכה למעשה.

קהל: ישראל פיבקו...תיקוני הזוהר...ויקהל משה... ויצאו ממנו מים חיים, אז הוא אומר...לעתיד לבוא...מההלכה יצאו מים חיים..]

מניטו: זה דוגמא... ואני... אני נזכר, אולי פעם סיפרתי לכם את זה. כשהיינו קטנים בתלמוד תורה, אז היינו קוראים: בית הלל אומר, בית שמאי אומר, זה היה בראשי תיבות "בית הלל-

בית שמאי" היינו קוראים את זה כקטנים כן. ברוך הוא אומר, ברוך שמו. ורק אחר כך הבנתי שזה לא טעות, אלא סוד של תורת הנסתר. כי יש כלל: שהלכה כבית הלל בעולם הזה, הלכה כבית שמאי לעולם הבא²¹. וההבדל בין ברוך הוא וברוך שמו, הולך לאותו כיוון.

קהל: בתיה לנצטן והלבוש של המסירה השתנה. ולכן אני רואה שמשה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושוע מכוח אותה מסירה זה נמשך עד ימינו. מכוח אותה מסירה שיהושוע מסר לזקנים, והזקנים לנביאים... ממשה הלבוש השני הוא הנביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה.].

תורה מאנשי כנסת הגדולה ותורתו של משיח

מניטו: זה בדיוק מה שרציתי להסביר. בדיוק! ולכן אני הוספתי שאנחנו מתייחסים לאותה מסירה של כן. החכמים שהסבירו את זה ככה, אמרו גם כן, ואף אחד לא יודע מראש מה יהיה המצב בימות המשיח.

קהל: [דקה : 14 : 50]

מניטו: זה מהרמב"ם. כן. אבל לפי מה שאני זוכר, כל עוד שאנחנו לא מגיעים לאותה תקופה כדי לראות את זה. זהו. עד שזה יתגלה. ולכן זה חשוב מאוד לזכור כל פעם את זה. כל מה שאמרו הנביאים, כל מה שאמרו החכמים גבי לעתיד לבוא, זה בבחינה כללית, בצורה פורמלית. כשנתנו פרטים, זו דוגמא שצריך לפענח אותה. רק כשהמאורעות מתגלים מבינים איך זה מתגלה. חוץ אולי.... והרב זצ"ל היה רגיל לצטט את זה, איזה רמז שיש בפרק חלק, עד שיתנו הרי יהודה את... מה אומר הפסוק? מה? **קהל:** תנובתם] תנובתם, כן? מכיוון שהגמרא אומרת: "אין לך קץ מגולה מזה"²² ופה יש איזה סימן ברור שאי אפשר לטעות. כן. אבל כל שאר הסימנים, אני לא זוכר את הפרטים, אבל למשל: עד שיחסר פרוטה מן הכיס, וכן הלאה, עד שיחסר דג לחולה. זה לא מובן עד שהדבר מגיע אז זה מתגלה למה התכוונו. וזה לא רק על דברי חכמים, אלא גם על דברי הנביאים עצמם. אז במשך הדורות - אני חושב, לפי דעתי, זה כוח של השיטה של המהר"ל. זה מתחיל עם הכוזרי - במשך הדורות התחלנו להסביר, ולפענח את כל הדוגמאות האלו מבחינת מוסר גרידא. מבחינת דתיות גרידא. ורק באותה שיטה אני מצאתי את הכוח הזה של להסביר את העניינים לפי התפשטות ההיסטוריה שזה ממד אחר לגמרי. הבנתם את ההבדל. ולכן אני... אני רואה בניסיון וההידברות עם השיטות שהתחלנו להסביר את כל המאמרים לפי הדתיות הפרטית, לפי המוסר הפרטי. ההידברות איתם היא קשה מאוד. כי שכחו לגמרי את הממד של הפשט של המאמרים. הבנתם את ה... אז הוא אומר זה מיסטיקה. אבל זה ההפך²³, כן. הבנתם? אז אולי אפשר להמשיך קצת... איפה הגעתי? כן.

"וכן בכל הזוגות הזכיר לשון קבלה תמיד. ועוד קשה, למה הוצרך להזכיר אצל נביאים לאנשי כנסת הגדולה מסירה בפני עצמו)? זה הנושא שלנו (מה שלא הזכיר אצל יהושוע לזקנים, ולא אצל זקנים לנביאים. ועוד קשה, למה מסר משה התורה ליהושוע ולא מסר התורה לאלעזר בן אהרון הכהן? כי כהן גדול היה. וכתוב: "שפתי כהן ישמעו דעת ותורה יבקשו מפיהו."

מסירת התורה בשני צינורות- יהושע ואהרן

לפני שנמשיך, פה המהר"ל רומז מיד כבר שהעניין של המסירה, מסירה של התורה ליהושע, והעניין של מסירה התורה לכל עם ישראל ובראשם הכהן הגדול, זה שני עניינים שונים לגמרי. הבנתם? מה שקרה בין משה ליהושע ומה שקרה בין משה ועם ישראל בכלל, שהיו כולם תלמידיו. ובפרט יש לנו מאמרים שמסבירים איך משה היה מוסר את התורה²⁴. קודם כל היה מסביר לאהרון הכהן. ואחר כך היה מכניס את אלעזר. ואלעזר שומע בפעם הראשונה, אבל כבר אהרון שתי פעמים. אחד איך משה מדבר לאהרון, ואחד איך משה מדבר אל אלעזר. ואז אהרון לומד איך לדבר אל אלעזר וכן הלאה עד פשוטי העם. משה רבנו היה פדגוג גדול. כן. אבל מה שקורה בין משה ליהושע, פה זה עניין אחר לגמרי. הבנתם את זה? טוב. אז לפני שנגיע להסבר של המהר"ל עצמו, מכיוון שהערב אני לא חושב שנגיע, רוצה להקדים רק הסבר קטן מאוד משלי בעניין הזה. שיש עוד ממד של הנושא. מה שמסר לכל עם ישראל על כל הדרגות שלהם זה תוכן התורה. אבל הסגולה להיות מוסר התורה – זה מה שמסר ליהושע. הבנתם את ההסבר? הסמכות להיות מי שמוסר את התורה, זה מסר ליהושע, וזה העניין של הסמיכה.

מה נמסר בסיני, עיקר סמכותו של משה, מקורה של המחלוקת

קהל: [.....]

מניטו: לא. לא. זה עוד עניין אחר. התוכן של התורה, אם בכתב או בעל פה, זה מסירה של דברי תורה. חוכמת התורה, תוכן התורה, לימוד. אבל יש ממד אחר לגמרי: אחרי משה. מי יגיד במקום משה? זה משה שהיה צריך להעיד: אחרי - זה הוא! אז למה דווקא הוא ולא אחרים? משמע משה יודע מיהושע דברים שאי אפשר להסביר לאחרים. אבל מכיוון שאחרים ראו, שהוא – משה, קיבל מהקדוש ברוך הוא בסיני, אז הם יכולים לסמוך על ההחלטה של משה שבחר ביהושע. אולי יש פה איזה משמעות מדויקת קצת של המושג "קבלת התורה". משה קיבל תורה מסיני. מה קיבל מסיני? את הסמכות למסור את התורה - לעיני כל ישראל.

קהל: בתיה לנצט[.....] תלמיד ותיק שבהתחלה.... תלמיד ותיק, זה שבעצם לומד את כל העניין... דרך כל הדורות]

מניטו: אפשר, מכיוון שזה עניין של שימוש, שימוש הרב. כן? ויהושע מוגדר כמשרת משה. זאת אומרת – הוא היה השמש של משה אז זה עניין אחר לגמרי מ'הלומד מ'משה'.

כל עם ישראל יכול ללמוד מ'משה. מה ש'משה... סליחה. מה שיהושע קיבל במידה שקיבל, מה שקיבל מ'משה רבנו זה עוד עניין אחר של תוכן הדברים, תוכן החוכמה, אלא הסגולה להיות אחרי משה מי שפוסק הלכה למעשה שזה אסור. אבל התגברו הרומאים על היהודים והפסיקו את שרשרת הסמיכות וזה היה אסון למסורת. כן. כי עכשיו איך למשל מחליטים שמישהו יהיה רב ראשי של ישראל? בוחרים מכמה מפלגות, קמים ומצביעים. כן. ועד התקופה של הרומאים, מי שהיה הפוסק של הדור, לפני מותו היה אומר בפומבי: "אחרי: זה הוא!" למה? "אני יודע, אתם לא יכולים להבין. מכיוון שאם אתם הייתם יכולים להבין הייתם אתם..." (דקה: 05: 58)

קהל: [.....]

מניטו : ניסו. לא הצליחו. לא הצליחו. כן. זה כל המחלוקת בין דבי רב²⁵ ו... מזה בא את החילוק גם כן של ההילולא דרבי שמעון בר יוחאי וההילולא דרבי מאיר. אחד החזיקו להילולא דרבי מאיר ואחד... אבל לפי דעתי זה כמו תפילין של רש"י ורבנו תם. שניהם (צחוק) בסדר.

קהל: [...] בתיה לנצט : האר"י לפני מותו לא אמר על ר חיים ויטאל?

מסירת הקבלה, האר"י, נסיון של משיח בן יוסף, רוח הקודש

מניטו : זה... זה יותר חמור מזה. הוא אמר לרבי חיים ויטל, למהרח"ו – שהוא בא לעולם רק כדי ללמד אותו. והוא קרא לו "חסיד שוטה"²⁶. והמהרח"ו מספר את זה, כן?

המולכו, כשהיה לומד את הקבלה של האר"י, הוא היה כל כך חסיד, שעשה, שרצה שכל היהודים ישמעו את זה. והאר"י אמר לו : לא.. זה רק אתה שצריך ללמוד. ואם אתה ממשיך להביא לי תלמידים, אני מסתלק מן העולם. וזה קרה ככה, כן. הוא הסתלק מן העולם מכיוון שהמהרח"ו הביא לו תלמידים. המהרח"ו כתב את כל זה!

טוב. זה אחר כך נתייחס כשהמהר"ל יסביר את הצירוף המיוחד בין רב מיוחד לתלמיד מיוחד. כן. מה שקרה שאלו ששמעו את תורת האר"י מחוץ, מהמהרח"ו עצמו, מסרו את זה בצורה מקולקלת. מקולקלת (אני יודע?) הם היו גדולים.. כן. לא מה שרציתי לומר. אולי לא נכונה. ולכן המהרח"ו מסביר שהאר"י... – פה זה מיסטיקה גמורה - הארי היה יכול להיות המשיח בן יוסף, ומחמת העניין הזה זה נכשל. כן. מכיוון שהתחדשות תורת הקבלה בזמן האר"י לא הצליחה, מכיוון שהיו צינורות מקולקלים, אם אפשר לומר את זה.

קהל: יהודית פלאי[האם אפשר לומר שהנבואה... זה באופן אחר מהאופן שמסרו את התורה...]

מניטו : לא. נושא של הקבלה הוא לא נושא של א... תורת המצוות. כן.

קהל: [כן. זה מה שאני אומרת...]

מניטו : אפשר להגדיר את זה ככה : **קהל:** [.. נכון... יפה... יפה... יפה... אפסר להסביר את זה נכון... נכון... אבל לא לטעות על הלשון קיבל פה וקבלה. זה עניין אחר. כן.

אבל הקבלה, חוכמת הקבלה, היא המשך של הנבואה בממדים אחרים. ב...נאמר, בסגנון אחר אולי. אבל זה המשכיות של הקבלה, של הנבואה, שליחה.

קהל: ישראל פיבקו [אולי...רוח הקודש]

מניטו : זה אותו עניין. כשאנחנו אומרים שספר זה או אחר נכתב ברוח הקודש, זה אותו עניין. הסימן הוא : כשמישהו בתלמוד רוצה לומר "הנביאים", הוא אומר "בקבלה"²⁷.

קהל: יהודית פלאי[מה זאת אומרת שהנביאים קיבלו את התורה מהזקנים?]

מניטו : מזקנים. טוב, אולי אני אסביר את זה קצת, אבל זה ייקח לי קצת זמן. זהו.

כוח הנבואה בעם ישראל, נבואה לדורות, הגדרה של נביא, ערב שבת בין

השמשות

בשורש הדברים, כל עם ישראל היה מסוגל להיות נביאים²⁸. ולא רק עם ישראל. במטרה של הבורא – כל בן אדם. אבל איבדו את הכוח הזה. ונכתבו לדורות רק את הנבואות שהיו צריכים לדורות. כן. ויש מקור בגמרא למשל, שהיו המון המון המון נביאים. כן. אני לא זוכר את המספר בדיוק, אבל זה מספר עצום. גם אנשים ונשים. ולא היה צריך לכתוב הנבואה, אלא רק החומש וספר יהושוע. כן. מכיוון שאחרי איזושהי תקופה מסוימת, אז המדרגה של הזקנים, של אותם תלמידי חכמים שנקראים זקנים, הייתה צריכה להתחיל. וזה לא אומר שכוח הנבואה היה צריך להסתלק מעם ישראל. זה תוצאה של עונש, של ירידה בערך. אלא נבואה שעתידין להיכתב. ורק מכיוון שהעם ירד מאוד במדרגה, אז התחדשה אותה סוג הנבואה שעתידה להיכתב עם הושע²⁹ וכל הנביאים הגדולים אחר כך.

אני רוצה להסביר את זה ככה, ש...רק אני אתן איזה רמז. סוף סוף כוח הנבואה עצמו הסתלק מישראל בימי מרדכי ואסתר. זה ידוע. כן. אבל לאמיתו של דבר היה צריך להיפסק, אני רוצה לדייק: לא הסגולה להיות נביא לפי ההגדרה של הרמב"ם או הכוזרי. אלא להיות נביא ככלי, אמצעי לנבואה שצריכה ועתידה להיכתב לדורות. מכיוון שיש צורך של תוכחות, תוכחה. כן. וזה היה צריך להיפסק בימי יהושוע. ולכן התחלנו במדרגה יותר גבוהה של הזקנים, שברור שבאופן אישי פרטי היו גם כן נביאים, אבל לא מאותו סוג של הנבואה של התוכחות שהיו צריכים להיכתב לדורות. זה מובן? אלא, מכיוון שכמו שאמרתי המצב נצרך את זה, אז אותה נבואה של התוכחות התחדשה אחרי זמן הזקנים. ויש איזה רמז במסכת מגילה על פורים דשושן. שהגמרא אומרת שהערים המוקפות בימי יהושוע, והיה צריך לומר ערים המוקפות בימי אחשוורוש. אז ההסבר של הגמרא הוא ההסבר שכדי לתת כבוד לארץ ישראל. אבל מכל מקום זה העניין. שאותה תקופה שהתחילה למעשה בימי אחשוורוש, מרדכי ואסתר, הייתה צריכה להתחיל למעשה בימי יהושוע, אלא שלא זכינו. הבנתם את v

קהל: [...]

מניטו: בגמרא. ברור!

קהל: [זה לא מקרה?]

מניטו: זה לא מקרה. אולי אני אוסיף עוד הסבר. אבל ההסבר אולי קצת סתום, כן. יש איזה רמז לזה במשנה בפרק חמישי במסכת אבות, דברים שנבראו ערב שבת בין השמשות, (ופעם למדנו את זה) מה זה ערב שבת בין השמשות. ו...השבת זה העידן של התערבות של הבורא כן. ו...יש לזה רמז בסיפורים בתורה שהיו שתי תקופות שהשמש היה חשוך. שמש של מתושלח ושמש של יהושוע. אם כן, ערב שבת בין השמשות, זה כל התקופה שבין מתושלח ליהושוע. וכל הדברים שנכתבו באותה משנה שנבראו בערב שבת בין השמשות, הופיעו באותה תקופה. טוב. אני גומר את ההסבר. כדי להבין ש... בהקשר לשאלה שלך שהתחדשות הנבואה הניתנה להיכתב זה בא אחר כך. אחרי תקופת הזקנים. מכיוון שכוח תקופת הזקנים פסק. אז היה צריך לחדש עוד את הממד הזה של הנבואה שניתנה להיכתב. זה מובן.

קהל: [...]

מניטו: זהו. פחות או יותר זה אותו הסבר. אלא הוא מוסיף את ההסבר ההיסטורי (דקה: 08:1) טוב. מה השעה? אז אולי נסתפק הערב. בשבוע הבא אם ירצה ה', רק אני רוצה להזכיר לכם שליל יום העצמאות תהיה תפילה חגיגית במכון מעיינות בשש וחצי. זה יום ראשון בערב. כן.

שיעור 2

לעילוי נשמת אמי מזל בת מרים (ממו) וכליפא ת.נ.צ.ב.ה.

תפקיד האב- מחנך ומלך של המשפחה

...מכל מקום יש בכל דור תלמידי חכמים מיוחדים שיש להם אותה סגולה מיוחדת ולכן מננים כאבות העדה. כאבות הדור.

קהל: [...]

מניטו: כן. אם הבנתי את השאלה, כן. זה אותו זהות. גם האב של המשפחה, אם הסבא הוא בחיים, אז יש לו יחס של ילד גבי הסבא... האב שלו. זה מובן?

קהל: [יש הרבה משפחות שבהן האב הוא הכל יכול...]

מניטו: זה קצת עניין אחר, זה עניין של... כי האב הוא לא רק המחנך אלא גם המלך של המשפחה. ויש פה מדרגות במבנה החברה, אפשר למצוא דוגמאות כאלה. ושוב אני חוזר: יש אפשרות של כישלון, כשהאב לפי הטבע, הוא לא מסוגל בזה אז יש כישלון. אבל המהר"ל מדבר... מתייחס לדברים כתיקונם. זה מה שהוא ראוי. שה... מה שאנחנו קוראים מוסר - אחר כך נראה את ההגדרה שלו - זה בא מן האב מבחינת אב ולא דווקא הרב בבחינת רב. זה מה שרציתי להסביר.

קהל: [...]

סגולת החינוך- מחנך במקום אב בעולם שלא כתיקונו, קלקול המשפחה

מניטו: כן. זה דוגמאות שמה שאמרנו כשהדור הוא בתיקונו, הכול בסדר. כן. אבל צריך לדעת ש... אנחנו נמצאים בתקופה של התרבות האנושית, שהמצב אינו טבעי, המצב אינו אמיתי. ולכן במבנה החברה יש מחנכים שבאים במקום ההורים האלו שאינם מסוגלים לתפקד כהורים. זה מובן? אבל בממד הראשון של הבעיה, המהר"ל מסביר לנו את שורש הדברים. המצב הראוי זה שהאב הוא המחנך של המוסר. זה מובן? ואני חושב ש...הסימן הכי ברור לפי דעתי, לפי ניסיוני, שהגענו כבר לפני כמה דורות למצב ש...קלקול המשפחה ו...תוהו ובוהו בעניינים האלו, זה ההופעה של תנועות נוער בחברה האנושית. זה הסימן שהיה צריך שמישהו ייקח את הסגולה הזו במקום ההורים, מכיוון שאינם מסוגלים להמשיך לתפקד כהורים ממש. והיחס לחניך למחנך שלו, זהו היחס שמדבר המהר"ל, של הילד לאב מבחינת המוסר. וכמו שהמורה לקח את התפקיד של האב מבחינת הידע, מבחינת החוכמה. גם המחנך לקח את התפקיד של האב. אבל כשהמחנך מתפקד כמחנך הוא... הוא ה... אבל מבחינת החובה. זה מובן שטבעי, ראוי, כדאי שהאב עצמו יהיה המחנך בבחינת... זה מה שהסברתי. זה קל להבין מכיוון שבמצב תקין – הוא המסוגל להבין את האופי של הבן שלו. מכיוון שפשוט... הוא היה כבר בן של אב מאותה משפחה. יש הסבר כזה, ואני חושב שזה חשוב להבין אותו. ש...מי מסוגל להיות מחנך? מי שלא שכח מה זה להיות חניך.

הבנתם את העניין? אז מי... מי מסוגל להיות אב במלוא המובן? מי שלא שכח מה זה להיות ילד. זה מובן?

קהל: [...] יהודית פלאי מה הכוונה שאומרים שאנחנו דור של יתומים

חינוך הדור לפי מדרגת מסירת התורה- אבות העדה, תלמידי חכמים, סנהדרין, זוגות

מניטו: לא. זאת אומרת כאילו, כאילו אין אבות הדור. כמו שאומרים: אבות העיר או אבות העדה. כן. אז יש לפי התקנון. יש עיריה, אבות העיר (קהל..). סליחה? (קהל..). לא. לא. המוסר. כן... כן.. המוסר. ויש לנו תלמידי חכמים. אבל כשאומרים שהדור הוא יתום – שחסר אבות. רבנים יש. אז כשאומרים "דור יתום", זה... זה השאלה שלך. כן? זה בנושא שלנו. תלמידי חכמים מסוג זה אנשי כנסת הגדולה. תנאים, זקנים, נביאים, אבל בממד הזה. אבל כשאומרים שהדור יתום, זה הכללה. כן. יש בתים שיש להם אבות, תלוי באיזה שיטה נולדים.

קהל: בתיה לנצט... כשמדברים על סנהדרין, מדברים על דיינים באיזה תפקיד? אבות או רבנים?

מניטו: גם זה וגם זה. אבל יש מדרגות. כשנגיע למשל לזוגות, על הזוגות, כן? הם קיבלו ומסרו באותו ממד של מוסר, של דברי דרך ארץ במסכת אבות. זה היה אב בית דין והנשיא, זאת אומרת – אותם שהדור ראה בהם נשמה כוללת מייצגת את כלל האומה³⁰, אז המוסר עובר דרכם ולא דווקא רעיונות אמיתיות על חכמת המוסר של תלמיד חכם זה או אחר. זה אפשר למצוא בברייתות, בסוגיות בגמרא, במשניות, אבל אותו מוסר השייך לכלל האומה בבחינת האב שמוסר את המוסר הזה, זה במסכת אבות במיוחד. תפסתם את זה? יש הרבה מה לומר לתלמידי חכמים על עניין המוסר. אבל למסור את המשניות של מסכת אבות, זה לאבות העולם. לאבות הדור. זה מובן?

מידת אבינו- אב מוסר המוסר, מידת מלכנו- מוסר תורת המצוות

כשאנחנו מתפללים אנחנו אומרים: "אבינו מלכנו"- אז יש מידה של "אבינו" ויש מידה של "מלכנו". כן. ו... אז אנחנו מקבלים גם מוסר וגם תורה מפי הגבורה. בממד של אב ובמד של המלך. המלך מוסר את תורת המצוות שמגיע לעבודת המלך, והאב מוסר את המוסר. אין אביך אלא אביך שבשמים³¹. כן. אנחנו מתפללים ככה: אבינו מלכנו. יש שתי מידות.

אז מי שמייצג את נותן התורה מבחינת "אב" זה אבות העולם. מי שמייצג את נותן התורה מבחינת "רב" מבחינת "מלך", זה כל תלמידי חכמים שמוסרים דברי תורה על חכמת התורה. אבל פה צריך להבין שהיעד המיוחד בפרט לאב, זה התחום של הדרך ארץ. הרב – זה התחום של המצוות, קדושה. זה ברור? טוב. אז נמשיך. איפה הגעתי?

זקן בגיל, זקן בחכמה

”לכן ראוי גם כן שיקבל הבן מוסר האב שמייסר אותו בעבור שנחשב ילד בדברי מוסר, כנגד אביו. אף כי אינו ילד בעצמו”.

זה מה שאמרנו. כן. ויתכן מאוד גם כן להשלים את הרעיון פה בהגדרה שנתנו החכמים על זקן כחכם: זה שקנה חכמה. למה נקרא זקן? כי ההסבר של המדרש הוא שזקן צריך להבין שזה חכם. אבל למה חכם נקרא זקן, כדי שנבין שזקן זה חכם?

אז לפי דעתי יש חכמה שבאה מהידיעות, מהלימוד. ויש חכמה שבאה מהניסיון בחיים. החוכמה שבאה מהניסיון בחיים, אז סוף סוף היא באה מהגיל עצמו. אפילו לא למד! דרך הניסיון של הגיל למד. וזה דומה מאוד להגדרה שלנו, כן. ולכן זקן זה לא מי שהגיע לשיבה סתם, אלא מי שהזמן שחי, מסר לו את אותה חוכמה של הזקנה. ולכן כששואלים לתלמידי חכמים, אם יש שני תלמידי חכמים שהם בקיאים באופן נאמר שווה. אין שוויון, אבל באופן נאמר שווה... באותה הסוגיה, אז מעדיפים את הזקן מהיותר צעיר. מכיוון שסתם הגיל מוסיף ממד של חוכמה. זה מובן?

אז בין הילד לאביו זה מצב שנמשך כל החיים. כי הפער של הגילים נמשך כל החיים. זה מובן?

קהל: [...] יש את העניין של החכם שלמעשה הוא למד על בשרו, יש לו את הממד של (הכישלון?) [...]

מניטו: כן. נכון. מי שנכשל, מי שנכשל פעם אז הוא יותר חכם ממי שלא נכשל. וזה דומה לעניין של בעל תשובה הוא עדיף. אבל אני חושב ש... לא צריך, זה אותה שאלה, אתה ממשיך באותה שאלה. לא צריך שזה יהיה בקושי, איך אומרים... דרך ייסורים. סתם גיל עושה את שלו. סתם ההמשכיות בחיים, זה מוסיף ממד של חוכמה שאי אפשר לתפוס אותו סתם בלימוד בעלמא דרך השכל הפשוט. הבנתם את ה...?

קהל: [אמרת קודם שלא כל אחד שהגיע לשיבה, למעשה הוא בעל חוכמה... זה...]

מניטו: אבל לא צריך שזה יהיה דרך ייסורים על בשרו כמו שאומרים.

קהל: [כן.. כן.. אבל איך?]

מניטו: אפשר על רוחו, על נשמתו. כן?

קהל: [איך זה מתבטא בחוכמה?]

מניטו: מה?

קהל: [...]

מניטו: כן. שוב, העניין הוא כשהדור כתיקונו. וכשהדור בקולקו. כשהדור מקולקל, אז אותם הערכים שאפשר לקנות אותם בנקל דרך החיים פשוטו כמשמעו. כן. החיים הפשוטים. אז צריך לעבור דרך ייסורים כדי להבין את זה. אבל מלכתחילה זה לא אומר שצריך להיות "על בשרו" במובן השלילי.

קהל: בתיה לנצט[ישראל בגלות...]

מניטו: נכון. נכון. וכמו שאמרת הגמרא בסנהדרין³²: "זכה – אחישנה, לא זכה – בעיתה". אבל זה כתוב בעיתה ב"ת" – עת. אפשר לקרוא ב"ט" – בעיטה! כן. (צחוק קל), אז זה על בשרו. טוב. אז נמשיך. אין עוד שאלות?

"מפני שרצה לדבר במסכתא הזאת מן המוסרים הטובים והישרים. התחיל לומר כי יש לקבל מוסר מן האבות, ואלו הם אבות העולם בוודאי".

אופי אבות העולם- דמיון ושוני

אז פה המהר"ל ו... יש הרבה פעמים שהוא עושה את זה ככה. הוא נותן להם... סליחה, הוא נותן לנו את התשובה מבחינת הנחה. זאת אומרת כאילו כבר היה צריך להבין שאלו התנאים, מאנשי כנסת הגדולה והלאה הם אבות העולם. אז הוא אומר שזה בוודאי הם היו אבות העולם. הבנתם? כאילו זה כבר מובן מאליו. לכן הקדמתי את ההסבר כדי שנבין את ההבדל בין סוגי תלמידי חכמים בנדון.

"כי נחשב משה אב לעולם בוודאי". כל פעם שהוא אומר בוודאי, אז צריך להתייחס ללימודים אחרים ששמה הוא מסביר למה צריך להבין את זה. אני חושב שהכלל הזה של "נשמה כוללת"³³ – זה קשה מאוד לנו להבין במה מדובר. זה מושגים השייכים לתרבות מקראית, מסורתית, שאנחנו לא רגילים לה. כן. שיש מדרגות גם כן בממד של הנשמות. לא כל אחד יש לו אותם ממדים של נשמה. אה... יש מדרגות. ולכן יש מקורות שאומרים לנו כדבר מובן מאליו. למשל משה רבנו היה שקול כנגד כל ישראל³⁴. אז רק הניסיון בחיים מגלה את זה. שאין שום מושג של שווה ברוחניות. יש שוויון מוסרי לכל בן אדם, אבל כל בן אדם יש לו מדרגה משלו של אופי של הנפש ואי אפשר להשוות. פעם הסברתי את זה ככה: לפי הלשון יש מילה "שווא" – ש"ין וא"ו אל"ף, שדומה מאוד ל"שווה" – ש"ין וא"ו ה"א. אז אין דבר כזה. יש דבר שווה? אחד משני הדברים הוא לשווא. הבנתם?

אבל זה מובן יותר ברוחניות מ... בעניינים החומריים. אף על פי שבעניינים החומריים, לאמיתו של דבר, אין שני דברים שווים, אבל דומים מאוד עד כדי כך שאומרים שזה שווה. כן. אבל ברוחניות, וכשמדברים בפנימיות של האדם, בממדים, בגודל, במדרגה של הנפש שלו, מדרגת הנשמה שלו, אי אפשר לומר שאחד שווה לשני. ולכן יש נשמות שהן יותר מבחינת כלליות מהשאר ואי אפשר לתת א... הגדרות, רק הניסיון בחיים מגלה את זה.

כשמרגישים... אנחנו באים מהתרבות המערבית, ולכן אנחנו לא מסוגלים להבין את ההבדלים במושגים ברוחניות. כי התרבות המערבית סוף סוף התרגלה להיות מומחית, אם אפשר לומר את זה, בהבדלים הדקים בכל מה ששייך לחומר. כן. אבל כשמכניסים לתחום של הרוחניות בתרבות המערבית – הכול שווה.

מומחיות מעשית ורוחנית באומות בעולם

למשל, מי שלא למד את זה, לא מבין מה ההבדל בין נפש, רוח נשמה, חיה, יחידה. כן. כל זה נשמה. כל זה רוחניות ולא מבינים את המדרגות. אצל המזרחיים, התרבות המזרחית זה ההפך, הם מומחים בניואנסים ברוחניות. ובמה שמדובר בעניין החומרי הכול שווה. כן. אני מגזים קצת, אבל לא כל כך. (צחוק קל). אפשר ללמוד אחד מהשני, כן. אבל אם אתם מנסים למשל לתרגם א... פרק של תהילים או קטע של תפילה בלועזית, אתם לא יכולים למצוא מילים מתאימות לכל המילים שיש בעברית. כן. לשבח, לקלס, לרומס, להדר... איך אפשר לתרגם את זה? המערבים יש להם רק מילה אחת. כן. להלל. א... מבינים את ההבדל? ולכן אי אפשר להתפלל בלשון של התרבות המערבית. כשאני קורא למשל פרק תהילים בצרפתית, אני לא יכול להתפלל, אני צוחק! מכיוון שזה לא אומר כלום. הבנתם את העניין? אבל

בערבית כן. זה אומר משהו – לא כל כך מדויק, אבל זה אומר משהו. יש ניואנסים מקבילים. אבל למשל בצרפתית, לקרוא ברצינות פרק של תהילים זה צחוק. אי אפשר להתמודד עם זה. אני לא מבין איך יש כמה וכמה יהודים, בפרט אצל הרפורמים, שמתפללים בלועזית, באותם הלשונות. כן. זה יוצר רושם של צחוק. כן. ייתכן שהם מרגישים בזה ולכן הם רציניים מאוד. (צחוק קל).

טוב... אז חוזרים לעניין. אז זה מובן ש"אלו הם אבות העולם בוודאי, כי נחשב משהו אב לעולם בוודאי". ב'בוודאי' הזה, יתכן שהמהר"ל שהיה חי בתוך תוכי התרבות המערבית לא היה יכול להסביר את דעתו, רק ברמז. והמשכיל יבין.

"ונחשב יהושע מן אבות העולם שהוא קיבל התורה משה, ומפני זה נקרא יהושע "אב" בעולם. וכן הזקנים, וכן הנביאים, וכן אנשי כנסת הגדולה, כולם בשביל קבלתם התורה הם אבות העולם. וכן אנטיגנוס איש סוכו נחשב אב לעולם. שהוא קיבל תורה משמעון הצדיק. וכן הזוגות שהם קיבלו התורה מאנטיגנוס איש סוכו. וכן שאר הזוגות שקיבלו כולם, הם אבות העולם. ואף מן הזוגות ואילך, שלא הזכיר קבלה, היינו שלא היו מיוחדים לקבלת התורה כמו שהיו אלו שזכר. אבל בוודאי הם גם כן אבות העולם בקבלתם התורה. ולפיכך יש לאדם לקבל מוסר שלהם כמו שעל הבן ראוי לקבל מוסר האב".

אז כל ההסבר הזה של המהר"ל היה נראה כאילו... א... איך אומרים... מה? ("קהל מיותר"), לא מיותר, כאילו איך אומרים את זה? הנחות מהוכחות, אלא צריך להזכיר מה שהזכרנו מקודם שהיה להם אישיות מסוג אחר, אישיות כללית.

וכל בן ישראל יש, ולכל בן אדם יש מה שמגדירים המקובלים "ניצוץ של נשמה". קצת, קב, של נשמה. אבל יש שקיבלו יותר בהתפתחות התולדות. ברור שמי שמזכך את הכלי שלו, את האופי שלו, אז הוא מסוגל לקבל יותר. יש מאמר בזהר³⁵, למשל: זכה בנפש, נותנים לו רוח. זכה ברוח, נותנים לו נשמה וכן הלאה. צריך להרחיב את האישיות כדי לקבל יותר בגודל הכוח של הנשמה. במילים פשוטות – זה מובן?

ולפי דעתי הגורם של הגיל כשהעולם בתיקונו, כשהכול בסדר, הגורם של הגיל חשוב מאוד.

קהל: [...]

מניטו: פה יש גבוה מעל וגבוהים מעל, יש עוד מה לדבר. אז נמשיך. כמו שאומרת המשנה "צא ולמד..... מה בקש לבן הארמי" (מצחקק)

קהל: [...]

מניטו: כמו שאמרנו מקודם. בהתפתחות של האישיות הרוחנית הגיל הוא ממד רציני מאוד.

קהל: [...] תלמידי חכמים שמזקינים

הגיל אצל תלמידי חכמים ועמי הארצות

מניטו: כן. יש פסוק בתהילים: "דשנים וגם רעננים יהיו", כן. אצל "עם הארץ" – הגיל הורס אותנו, הורס אותם. אבל אצל תלמידי חכמים – "דשנים ורעננים יהיו". יותר מבוגר - יותר צעיר! אבל זה... זה, אי אפשר להכליל, כן. אבל בדרך כלל מרגישים בזה. יותר צעיר זאת אומרת יותר רענן. יותר צלח. לכן אומרים סברי מרנן. (צחוק)

“ולפיכך יש לאדם לקבל מוסר שלהם, כמו שעל הבן ראוי לקבל מוסר האב כדכתיב: “שמע בני מוסר אביך”. ולכך אצל אנשי כנסת הגדולה אחר שהזכיר “ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה, אמר: הם היו אומרים שלושה דברים. כלומר שהם היו אבות העולם לפי שקיבלו התורה. ומפני כך ראוי ונאה להם לתת מוסר לעולם, אותם שנחשבו אבות העולם”.

אז פה חסר עוד הסבר. כי לפי ההסבר שאני אמרתי מקודם, משה קיבל את התורה ומסר את התורה לכל בני ישראל. אבל המהר"ל חוזר וחוזר על זה. אותם שאנחנו מכנים אותם אבות העולם, זה מפני שקבלו התורה. אז יש כאילו סתירה, הבנתם?

צריך עוד להסביר את זה. לכן יש בדעת מהר"ל עוד משהו אחר.

“כי היה מספיק לומר שקיבלו את התורה בבחינת המוסר” – אבל הוא חוזר לומר מכיוון שקיבלו את התורה. אבל כולם קבלו את התורה, לא רק אלו. כן. או היה צריך המהר"ל להדגיש, אלו שאנחנו אומרים בשרשרת הקבלה באותה מתכונת. אבל הוא אומר סתם: שקיבלו את התורה.

ולכן ההסבר צריך לחזור מאחורה. והוא גם כן אחר כך יסביר. ההסבר מתחיל במשה רבנו, א.... עצמו, זאת אומרת אלו שהיו מסוגלים לקבל את התורה בכללותה. לא לקבל “תורה” אפילו רוב הרבה הרבה, אבל הממד הכולל של התורה. אלו שקבלו תורה באותה הגדרה. לא רק התוכן. אם זה יותר, אם זה פחות. אלא המשמעות של התורה מבחינת כלליות של חוכמת התורה. אלו הם שקיבלו באותו ממד של כלליות את הסגולה של אבות העולם. הבנתם את הדיוק?

קהל: [...אהבת ישראל?]

מניטו: זה כולל, זה כולל. ברור שלא יכול להיות מנהיג הדור מבחינת אב של הדור, אלא למי שיש לו אהבת ישראל באופן יסודי³⁶. למדנו את זה פעם אצל הרב נחמן מברסלב. זה סימן שהוא מסוגל ממש להיות אב של הדור. אבל זה רק ממד פרטי, זה פרט כן? אלא לא רק שקיבלו את תוכן התורה מבחינת כמות של תורה, אלא קיבלו התורה מבחינת הכלליות שלה. ויש לי נטייה להסביר את זה ככה ואז נגיע למקור השלישי. ש... לא רק שקיבלו את תוכן התורה שבא לנו מהפסוקים שמוסרים את המצוות, אלא כלליות התורה כולל הסיפורים על החיים של האבות. כי בספר תורה יש לנו גם החלק של הסיפורים וגם החלק של המצוות. כן. דרך הפסוקים של החלק של המצוות, זה משנה, גמרא, שולחן ערוך. כן. ויש שמקבל יותר ויש שמקבל פחות, ויש שמקבל הרבה, ויש מי שמקבל כל מה שיכול לקבל. אבל יש עוד תורה, ממד של תורה שבא משאר המקרא. הסיפורים של חיי האבות, של ההיסטוריה של העולם. אז אלו שקיבלו תורה במובן הזה, עם הכלליות של התורה, אז הם מסוגלים למסור את המוסר. אלו שקיבלו את החלק של המצוות, מסוגלים למסור את השולחן ערוך. הבנתם את ההבדל? אז נראה את זה בקצרה.

קהל: [...]

מניטו: מה? על ההסבר הזה? אולי דרך הגמרא עצמה. כן.

אז רק דקה. אני אמצא את המקור. צריך להיות דף.... דף ה' אם אני לא טועה. זהו. כן.

“רגזו ואל תחטאו”

"אמר רבי לוי בר חמא, אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. שנאמר: רגזו ואל תחטאו"³⁷.

אני לא אסביר את הפסוק של תהילים שהוא היסוד של ההסבר של הסוגיה כיוון שזה ייקח הרבה זמן. אבל יש פה כלל ראשון: "לעולם" – כדי להצליח בעניין של הדרך ארץ של המוסר, צריך להרגיז יצר טוב כנגד יצר הרע. מכיוון שיש לנו שתי יצרים, וכדי שהיצר הרע יתגבר על היצר הטוב צריך לעזור לו. האדם צריך להרגיז את היצר הטוב שלו נגד היצר הרע. או במילים אחרות: הבעיה של המוסר היא בעיה תמידית. אי אפשר לפתור אותה פעם ולתמיד. "לעולם" – זה איך אומרים, זה עומד תמיד. זה צריך לעזור ליצר הרע כל יום... ליצר הטוב כל יום.

קהל: [מאמץ?]

מניטו: מאמץ! כן.

כי כל יום יצר הרע מתגבר מכיוון שיש פה איזה מן הנחה שאנחנו מבחינת נברא – יש לנו כוח שווה של יצר טוב ויצר רע. אז מי... מי ינצח? זה תלוי בנו. אם אני אעזור ליצר הרע, יצר הרע מתגבר. אם אני אעזור ליצר הטוב, יצר הטוב מתגבר. על זה אנחנו רואים שמה "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: רגזו ואל תחטאו". רוגז זה חטא. כעס. כן. וזה חטא חמור. כועס – כאילו עובד עבודה זרה³⁸. יש הרבה מקומות על זה.

אז איך פסוק יכול לומר "רגזו ואל תחטאו"? יש רק אפשרות אחת. הרוגז של יצר טוב כנגד יצר הרע. זה מובן? כן. אז אם זה הרוגז הזה, אז מובן - מובטח "שלא תחטאו". אם נצחו – מוטב. זאת אומרת אם יצר הרע... היצר הטוב יתגבר מוטב. ואם לאו, יעסוק בתורה. אז פה יש איזה קושי, כאילו אדם יכול לפתור את עניין הטוב בכוח עצמו בשביל תורה. אם מצליח מוטב, ואם לא – אז ילך ללמוד תורה, יעסוק בתורה. זה קצת קשה. הבנתם את הקושי? כן. אז אני אמשיך, ואחר כך נחזור לשאלות האלה.

"שנאמר: אמרו בלבבכם... אמרו בלבבכם זה רמז לדברי תורה. טוב. "אם נצחו – מוטב". אם הצליח עם הרצון הטוב והתורה מוטב ואם לאו – יקרא קריאת שמע. שזה עוד יותר קשה. איך, אם לא הצליח עם דברי תורה, מה יועיל לו לקרוא קריאת שמע? כן. אם נצחו – מוטב, אם הצליח – יפה, ואם לאו יזכור לו יום המיתה. והביטוי קצת קשה: "יזכור לו יום המיתה" כאילו מת כבר פעם! יזכור לו את מה?

אז אפשר להסביר: שיזכור שיהיה לו יום שיהיה יום המיתה. שנאמר: "ודומו סלה". טוב אז... סוגיה לא כל כך קלה, אבל בקצרה. פה ריש לקיש רוצה להסביר שכדי להצליח בבעיה של המוסר, זאת אומרת התגברות של יצר טוב נגד יצר הרע, צריך כמה כוחות. קודם כל הרצון הטוב. אחר כך הידע של תורה.. של התורה האמיתית והאמונה שיש ה' אחד. שאפשר לפתור את הבעיה. וגם ה... איך אומרים? א... להיות מסור לזה, זאת אומרת שזה שייך לי. לא לראות את זה כבעיה אובייקטיבית ששייכת לאחרים ולא אני. "יזכור לו יום המיתה". יום המיתה זה יום הדין. שזה שייך לך. הבנתם? אז ההסבר הוא ככה: צריך כל הכוחות האלו בבת אחת. אם זה לא הצליח, אז שזה חסר בסדר ההגיוני, שהיה חסר מידע. לכן יעסוק בתורה. מכיוון שזה שהיה חסר לו בראשונה. יש לו רצון טוב ולא הצליח. אז זה סימן שהיה חסר כוח אחד של ידיעת התורה. מהו הטוב? מהו הרע? יש לי רצון טוב – אבל אם אני לא יודע איפה הטוב ואיפה הרע, סוף סוף אני נכשל. ולכן לפי הסדר, כל הכוחות האלו הם צריכים. כן. צריך כל הכוחות האלו. אם היה כישלון, זה סימן שהיה חסר משהו בַּסְּדֵר. אם

יש רצון טוב, היה חסר תורה. היה תורה – היה חסר אמונה³⁹. ואם היה גם כן אמונה, מה היה חסר? אכפתיות. הבנתם את הסייפא? טוב.

“ואתן לך את לוחות האבן וגו”

אבל מיד אחר כך “אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב, ואתן לך את לוחות האבן והתורה והמצווה אשר כתבתי להורותם. לוחות – אלו עשרת הדברות. תורה זה מקרא. והמצווה זו משנה. אשר כתבתי – אלו נביאים וכתובים. להורותם – זה גמרא. מלמד שכולם ניתנו למשה בסיני”.

הקשר בין “רגזו ואל תחטאו” ובין “ואתן לך את לוחות האבן וגו”

אבל מה הקשר בין שתי המימרות האלה? א... באופן רגיל מסבירים, מכיוון שהביאו דברי תורה מריש לקיש, אז דרך אסוציאציה... איך אומרים את זה, אלו עוד דברי תורה מריש לקיש. אבל לאמיתו של דבר יש קשר בתוכן הנושא. המימרא השנייה באה להסביר לנו מה רצה לומר ריש לקיש כשאמר: יעסוק בתורה? ואני חוזר על ההגדרה השנייה: “תורה זו מקרא” אומר ריש לקיש. הבנתם? רשי אומר: “תורה זו מקרא – חומש. שמצווה לקרוא בתורה.” איזה חידוש של רשי זה? אז ההסבר הוא ככה: יש לימוד תורה שהוא לימוד המצוות. כן. אבל זה לימוד המשנה. מצווה זו משנה, זוכרים מה שאמר ריש לקיש. אבל יש עוד לימוד אחר ש”מצווה לקרוא בתורה”. זה מה שאנחנו קוראים עכשיו פרשנות. זאת אומרת ללמוד את הסיפור של התורה. הבנתם? וזה נקרא תורה פשוטו כמשמעו. אז זה מה שרציתי להסביר. הבנתם עכשיו?

מצווה לקרוא בתורה

זאת אומרת, כשהמהר”ל אומר באותה דעה שקיבלו את התורה, לא רק החלק של המצוות ששייך לכל תלמידי החכמים. אלא תורה בהסבר הזה של הגמרא, שמצווה לקרוא בתורה. וזה מצווה אחרת מהמצווה ללמוד גמרא בישיבה. כן. לימוד תורה זה גמרא מכיוון שאנחנו לומדים את המצוות. אבל יש עוד מצווה אחרת של תלמוד תורה – ללמוד את המקרא. זה מובן? ולמה אני א... מסביר את זה גבי המהר”ל עכשיו? כי בעולם האשכנזי המהר”ל הוא שחידש את הפרשנות של המקרא בבחינת מקרא. כי במשך הזמן א... ברוב, ברוב המקרים נאמר, אסור להכליל כמובן, התחלנו בעולם האשכנזי ללמוד דווקא גמרא. ועזבו את מה שאנחנו מגדירים פרשנות. זאת אומרת פרשת השבוע למשל, הלימוד של המקרא בבחינת מקרא, זה למשל בדיחה בישיבות, כששואלים איפה זה כתוב: “בראשית ברא אלוקים” אז התשובה היא: ברכות דף יב' שמה מצטטים אותו. זאת אומרת לא היו רגילים, עזבו את זה, ללמוד את פרשנות המקרא⁴⁰.

לאמיתו של דבר זה המפתח זה רש”י. כן. אבל המהר”ל הוא שחידש את לימוד התורה בבחינת לימוד פרשנות המקרא. זה מובן? כן. אני רק רוצה לספר סיפור על המהר”ל שהוא היה נותן סמיכות לרבנים. סמיכה, יודעים מה זה כן? א... ו... אז פעם בחור בא לקבל סמיכה. אז המהר”ל שאל אותו: מה למדת? אז הבחור השיב: חצי הש”ס. אז המהר”ל אמר: אני לא יכול לשאול אותך מכיוון שבכל שאלה אתה תאמר לי – זה מהחצי השני. כן. אבל

מה אתה יודע טוב? אז הבחור אמר: אני יודע טוב פירוש רש"י. אז המהר"ל אמר לו: אם אתה יודע טוב פירוש רש"י, אתה יכול לשבת במקומי. (צחוק קל). כדי להבין מה החשיבות שנתן המהר"ל לפרשנות של המקרא בבחינת מקרא. כי בלימוד המקרא אנחנו מקבלים דווקא אותו ממד של כלליות התורה שהיא תורת האב, ולא דווקא תורת הרב שזה דרך הפסוקים של המצוות. זה מובן? ואין שום ספק שמה שחסר בעולם היהודי שלנו, לרוב, זה חוכמת האמונה. מכיוון שלומדים שולחן ערוך, וזה.. צריך ללמוד שולחן ערוך. אבל לא לומדים מקרא. ולכן כשמחפשים תשובה לעניינים של אמונה, מוצאים את זה בפילוסופיה הזרה. כן. מכיוון שלא למדו תורה. פשוטו כמשמעו! למדו משנה אבל לא למדו תורה. זה מובן? כן. מה? מה השאלה?

קהל: [...]

שיטות בלימוד תורה

מניטו" ברור. וזה.. זה נקרא עכשיו השיטה של המהר"ל שלהתחיל במקרא, אחר כך במשנה, אחר כך בגמרא ורק אחר כך 'תוספות'. נו...? אז מה עושים בדרך כלל? מתחילים ב'תוספות'. ו... זה מובן? אבל יש פרק שהמהר"ל מספר על עצמו, שהוא למד את אותה שיטה באמסטרדם אצל הספרדים של אמסטרדם. היא הייתה השיטה של הבית שני, של הספרדים. ופה בארץ יש כמה בתי ספר שכבר חוזרים לאותה שיטה, וקוראים לזה במשרד החינוך: "השיטה של המהר"ל" אבל תדעו שזה השיטה של הספרדים. זה מובן, כן?

קהל: בתייה לנצט [בהקשר הזה אפשר להגיד שמדרש אגדה זה פרשנות המקרא במובן הזה?]

מדרשי אגדה ופרשנות המקרא

מניטו: שני החלקים האלו בגמרא, בתלמוד, אגדה, הלכה, זה מקביל לסיפורים של המקרא. ומצוות זה מקביל אז.. ברור... אי אפשר להבין את המקרא בלי האגדות. וזה גם כן ההבדל של השיטה של הבבלי והירושלמי. כן? בשיטה של הירושלמי מסבירים את ההלכות לפי האגדות. בשיטה של הבבלי – זה לחוד וזה לחוד. והרב זצ"ל א... כתב כמה פרקים כן? על העניין הזה. צריך לחזור לשיטה של הירושלמי. לא דווקא ללמוד את הירושלמי, ברור שכדאי. אבל ללמוד לפי השיטה של הירושלמי. אי אפשר להבין את הרוחניות של המצוות בלי ללמוד את האגדות. אז זה ההבדל לפי דעת. בבבלי רגילים ללמוד או זה או זה. זה מקרא, זה מנותק. כן. מי שבקיא באגדות – בקיא באגדות. מי שבקי בהלכות – בקיא בהלכות. לשיטה של הירושלמי יש חיוב. למשל תפתחו את הספר של המהרש"א, כן. אז יש חידושי הלכות, חידושי אגדות, זה נפרד. כן. אבל בשיטה של הירושלמי זה (לא?).

קהל: [הרב דוד הלוי...]

תורה בארץ ישראל

כן אבל... כן. נכון. אבל מכיוון שהוא ממשיך בשיטה של האשכנזים. אבל צריך אולי... שמעתם על הבן איש חי? כן. הוא כתב כמה ספרים שנותנים דוגמאות לזה. הוא מסביר הלכות לפי הטעמים של המקרא. זאת אומרת לפי השיטה של האגדה. אני חושב ש... יתכן

מאוד שבגלות היה צריך להבחין בין שני הדברים האלה. אבל כשחוזרים לארץ ישראל, מכיוון שהיה סכנה של עבודה זרה, זאת אומרת להבין את תוכן האגדות לפי המושגים של הגויים. מכיוון שהתרבות הייתה משותפת. כן. כשמתרגמים דברים שברוחניות בשפה של הגויים, זה לוקח משמעות של עבודה זרה. אף על פי שהכוונה היא טובה. כן. מבינים מה שאני אומר. לכן יתכן מאוד שזו הייתה השיטה המתאימה לגלות, ובפרט לגלות של האשכנזים. מכיוון שהיו בתוך הנוצרים. הספרדים היו בתרבות המוסלמית שאינה תרבות של עבודה זרה. ולכן זה היה יותר קל להשתמש במושגים של התרבות החיצונית כדי להבין אגדות. לתרגם את לשון האגדות. אבל אצל האשכנזים הקושי היה יותר גדול. מכיוון שכל האווירה של התרבות הכללית הייתה של טומאה, של עבודה זרה מוחלטת. ולכן זה היה מתאים. השיטה הייתה מתאימה לאותה תקופה. אבל כשחוזרים לארץ ישראל צריך לחזור לאגדות. כן. יש באבות דרבי נתן. יש באבות דרבי נתן, א... מאמר שאומר ככה: מי שרוצה לדעת מי אמר והיה העולם⁴¹ – שילמד אגדות. מי שרוצה לדעת מה זה חוכמה – שילמד הלכות. ויש עוד מימרא באבות דרבי נתן, זה ברייתא שאומרת: מי שלא למד אגדות – לא טעם טעם חוכמה מימיו⁴². משהו כזה. כן. צריך לבדוק את המקור. לפי הגרסה הראשונה, זה... זה דבר חשוב מאוד. אי אפשר להבין חוכמת האמונה. בלי האגדות, מי שלא למד אגדות, אז הוא צריך להסתפק בפילוסופיה הכללית כדי להבין את האמונה. ייתכן מאוד שאנחנו הגענו למצב הזה... למצב הזה. שרק חזרה לתרבות עברית ירושלמית יכולה להחזיר לנו חכמת האמונה האמיתית. וברור שאפשר להסתמך על הפילוסופיה כדי ש... איך אומרים? מבחינת הגירסא של ההסבר של הדברים. אבל תוכן הדברים, זה עניין אחר. טוב. ועוד לא דיברתי על הקבלה. הקבלה זה עוד משהו אחר. כן. אני דברתי על חוכמת האמונה. מי שאמר והיה העולם. הבנתם?

קהל: [.....]

אז אמרתי ככה? ייתכן שזה היה בתקופה שהייתי ילד קטן. (צחוק קל) לא זוכר. טוב, יתכן שאמרתי.

טוב. מה...מה השעה? זה כבר.. מה השעה? אני רק מסמן את זה, טוב. אז נראה בשבוע הבא ונמשיך.

שיעור מספר 3

מניטו: הגענו לדף פ"ז... פ"ז... פ"ז... א... בקטע שמתחיל "אומנם מה שאמרנו שקיבל תורה מסיני". כן? זה נכון או לא? כן. אז אני מציע להמשיך בטקסט של המהר"ל בלי לחזור חזרה.

טוב אם יש צורך דרך אגב, אולי אפשר לחזור ללימוד הקודם, אבל אני מציע שנמשיך מכיוון שהפרק הוא קצת ארוך, כן? אז השאלה שנדון בה עכשיו זה, לא על ההגדרה של מסכת אבות: מהי ההגדרה של התורה שבאה לנו דרך האבות... זה היה הלימוד הקודם. עכשיו הוא מנסה לתת תשובה לשאלה אחרת. ש... א... נמצאת בהרבה הרבה מפרשים: למה המשנה אמרה: "משה קיבל תורה מסיני" ולא אמרה "משה קיבל תורה מהקדוש ברוך הוא"? אפילו אם יש צורך להוסיף 'בסיני'. כן? אז נתחיל בזה:

"אמנם מה שאמר משה קיבל תורה מסיני ולא אמר משה קיבל תורה מפי הקדוש ברוך הוא, יש לפרש: כי לכך אמר משה קיבל תורה מסיני. זה מורה על עיקר מעלת הקבלה של משה, שהיה הקדוש ברוך הוא מייחד לו מקום, והוא הר סיני, לתת לו שם תורה".

כן. פה יש כבר שתי שאלות: היה צורך במקום כדי להודיע מעלתו של משה רבנו בקבלת התורה. בניגוד לנביאי אומות העולם. זה מה שלמדנו לפני כמה שיעורים בנושא של גבורות השם. ואחר כך יש שאלה שניה: אם כבר צריך מקום אז למה דווקא הר סיני ולא מקום אחר? אתם מבינים את השאלה. מכיוון שאנחנו שומעים – 'משה קיבל תורה מסיני', לפני שאנחנו שומעים הר סיני במיוחד, אנחנו שומעים מקום מיוחד. הבנתם. טוב.

"וזה מורה על עיקר מעלת הקבלה של משה. שהיה הקדוש ברוך הוא מייחד לו מקום והוא הר סיני, לתת לו שם תורה. ולא היה הדבר בקרי (זאת אומרת במקרה), כדכתיב אצל נביאי האומות למשל: "ויקר אלוקים אל בלעם".

בלי תנאי של מקום או זמן מסוים. כן. הדבר קורה במקרה. הקדוש ברוך הוא כנותן התורה, הוא נותן התורה בנצחיות. זאת אומרת, יש השפעת התורה, שפע תורה שבא מהקדוש ברוך הוא. מהתחלת בריאת העולם ועד סוף העולם. כן. מכיוון מי שנותן – נותן. אלא קורה שבמקרה מישוהו מסוגל לקלוט, כך אומרים, לקלוט דבר. אבל זה במקרה. זה למדנו בשיעורים הקודמים. פה יש משהו אחר לגמרי. יש איזה מפגש בין הקדוש ברוך הוא כנותן התורה, ומי שמסוגל לקבל את התורה. לא לקבל תורה זו או אחרת. אני רוצה לדייק. לא לקבל חלק זה או אחר מהתורה, אלא לקבל תורה במובן הכללי. וזו היא המעלה של משה. זה ההסבר הראשון. נמשיך?

"כי זה מורה על עיקר מעלת הקבלה של משה. שהיה הקדוש ברוך הוא מייחד לו מקום והוא הר סיני לתת לו שם תורה"

מבחינה של הזמן, יש מקור בגמרא ש... א... הזמן של העולם זה 6,000 שנה. זוכרים את המקור הזה? (מסכת עבודה זרה ט א) א... אלפיים שנה תוהו, אלפיים שנה בוהו... סליחה, אלפיים שנה (צחוק) אולי זה רמז לפי הסוד⁴³: "בואו – לתורה!" (צחוק) ... תורה. ואלפיים שנה ימות המשיח. כן. אז אלפיים שנה תורה זה מתחיל מאברהם אבינו עד חורבן הבית בימי עזרא ונחמיה. כן. זה הזמן המסוגל, המתאים, הזמן האמצעי המסוגל והמתאים לקבלת התורה בעולם. ולכן זכינו שבהתחלת הזמן הזה של האלפיים שנה האמצעיים, כבר בדור הזה של משה רבנו זכינו לקבל את התורה. המקור הזה מסביר קצת בהרחבה, שיעקב כבר היה מסוגל לקבל את התורה, אלא שהדור לא זכה. אחר כך אני אחזור על הדיוק הזה.

ועזרא גם כן היה מסוגל לקבל את התורה, אלא שקדם לו משה⁴⁴. וזה הזמן בין האבות עד חורבן הבית, זה פחות או יותר אפשר להגדיר את זה לפי ההגדרה האוניברסיטאית נאמר זמן התנ"ך. l'époque biblique - בלועזית.

למה אברהם לא זכה? מכיוון שהיה צריך להגיע עד הזהות של ישראל. "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב" (דברים פרק לג פסוק ד). אברהם זה המידה הראשונה, מידת החסד. ויצחק המידה השנייה – מידת הדין. זה עוד לא התורה של תורת אמת. מבחינת תורת אמת צריך להגיע עד שלב שיעקב שהוא בן יצחק בן אברהם, איחוד המידות. אז תורה מן השמיים יכולה להתגלות לקהילת יעקב בפרט, במיוחד. זה מובן. מה שאמרה הגמרא: יעקב אבינו היה מסוגל לקבל את התורה. זה מסביר לנו למה לא יצחק ולא אברהם. כן. אף על פי שהתורה שייכת להם. אבל אין עוד כלי מוכן דיו כדי לקבל את התורה האחת. תורת אמת של איחוד המידות. כי אברהם קיבל את התורה מצד החסד, ויצחק קיבל את התורה מצד הדין. אבל מצד איחוד המידות היה צריך יעקב ששמו ישראל. מובן? טוב. אבל הגמרא מוסיפה: אלא שהדור לא זכה. מה זאת אומרת הדור לא זכה? אני מציע שני הסברים: אם אנחנו מבינים את הביטוי "הדור", דור של בני ישראל, היו רק בני יעקב – השבטים. כן. מה זאת אומרת 'הדור לא זכה'? כי המצב של משפחת בני יעקב לא היה עוד מספיק מתוקן אם אפשר לומר את זה, מבחינת התנאי של התורה. התנאי הכי יסודי כללי של התורה "ואהבת לרעך כמוך". כן. זה המצב של א... שנאת חנם בין האחים עוד לא תוקן. ולכן היה צריך כל המעבר דרך הגלות כדי לתקן את זה. ורק ביציאת גלות מצריים בני יעקב, קרי ישראל, היו מוכנים לקבל את התורה. אבל זה מתחיל ביעקב עצמו. זה מובן? זה במשמעות המצומצמת של הביטוי "הדור". לפי האמת, אני לא אומר שזה לא אמת, זה אמת אבל זה לא מספיק. אפשר לומר דבר אחר. הביטוי "דור" - זה הדור של כל העולם כולו. מבינים? ו... א... אני רוצה קצת להסביר את זה. דור יציאת מצרים זכה. אבל זה גם כן מלמד זכות על הדור של הגויים של אותו דור. בה... במידה שעם ישראל הוא קשור למין האנושי כולו. ממלכת כוהנים וגוי קדוש. אפשר להרחיב הדיבור על זה, אבל אני חושב שזה מספיק מובן. כן? זה זכותו של אותו דור שהגיע לאיזושהי התפתחות של תרבות האנושית שזכה שהדור המקביל של עם ישראל קיבל את התורה. וזה מסביר לנו למה התורה מספרת כל כך באריכות מה טיבה של אותה תרבות של מצריים שיצאו ממנה כדי לקבל את התורה.

קהל: [אבל... קשה להאמין איך מדור רשע כזה, כפי שהיו המצרים. אז איך אפשר להסביר את זה?]

מניטו: זהו... זהו... זוהי השאלה. כי "זה לעומת זה עשה אלוקים" (קהלת ז יד) ואפשר לתת הרבה הרבה דוגמאות. כן. פרעה הרשע הזה זכה להיות חלק ניכר מסיפורי התורה. גוף התורה. אנחנו מתפללים "ותן חלקנו בתורתך", במה זכה פרעה הזה? הבנתם?

לפי הקבלה⁴⁵ השם פרעה זה שם קדוש של ניצוצות הקודש שהיו בתוך הקליפות, וצריך לגלות את זה, להציל את זה. כן. טוב, זה סודות של התורה. אבל גם לפי תורת הנגלה אפשר להבין את זה. למשל, עוד דוגמא אחרת: אנחנו, אבותינו יצאו ממצריים. כן. אחר כך יש דור שיצא מהגלות – דור עזרא ונחמיה. מה זכותו של העולם שדווקא בדור הזה עזרא ונחמיה יצאו עם חלק מעם ישראל? זה זכותו של כורש. זה זכות מסוימת של איזושהי תרבות מסוימת שמלאה רשעות. אבל מתוך הרשעות הזה התגלה את הצדקות שלה, הצד הטוב שלה. וזה הרכוש שלקחנו ממצריים. זה היה הרכוש⁴⁶ שדרכו בנו את המשכן במדבר. כן. יש עוד הסבר אחר, כן. ו... [קהל... אפשר להגיד את זה על...] גם כן. אחר כך אני אסביר קצת יותר. מכיוון שאני חושב שהשאלה היא חשובה. וגם כן בדור עזרא ונחמיה, זה היה זכותו

של כורש – אותיות "רכוש". טוב זה רק.. איך אומרים coincidence?.. צירוף מקרים? אבל זה... זה אומר דרשני. כן. הגוי הזה נקרא אותיות "רכוש". ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. (צחוק)

קהל: [גם שיכור היא אומרת...]

מניטו: גם שיכור. אבל זה רכוש. ואין יין אלא חוכמה וכן הלאה. (צחוק) ו... "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (בראשית טו יד). יש הסבר של הפרי צדיק, שבזכות גלות מצריים שזה הייתה הכנה למתן תורה קיבלנו את התורה שכתב. בזכות יציאת בבל קיבלנו את התורה שבעל פה. ובזכות יציאת אדום נקבל את המדרגה של הקבלה. ובמציאות זה ככה. זה... זה מתפתח ככה.

[קהל: מי אומר את זה?]

מניטו: הפרי צדיק. הרב צדוק הכהן מלובלין. זה בהתחלת פירושו על החומש בספר שמות⁴⁷. כן. יש שלוש מדרגות לפי הזוהר⁴⁸: מארי מקרא, מארי משנה, מארי קבלה. אז ביציאת מצריים, תלמידי חכמים היה להם גם מקרא, גם משנה וגם קבלה. אבל העם כולו, כלל ישראל זכה להיות "מארי קבלה". א... סליחה "מארי מקרא". ואחר כך ביציאת א... גלות בבל, תלמידי חכמים היו גם מארי מקרא, גם מארי משנה גם מארי קבלה, אבל העם כולו זכה במדרגה של מארי משנה. וביציאת אדום, ואנחנו מתחילים בעידן הזה, כן. העם כולו ולא דווקא תלמידי חכמים יזכו להיות מארי קבלה. וזה מתחיל בפרופסור שולם וכן הלאה. אבל לפי הסוד של קליפה קודמת לפרי. אבל זה הקליפה של אותו פרי. כן. הבנתם את זה? (צחוק) טוב. זה ההסבר של הפרי צדיק. זה הנושא הוא ששלוש מתנות ניתנו לישראל: תורה, העולם הבא, תורה וארץ ישראל. וכולן על ידי ייסורים. תורה זה ייסורים של הגלות. ביציאת הגלות יוצאים עם הרכוש הזה של הכנה למתן תורה. זה מובן? אז זה מלמד זכות על אותו דור. למשל במישור אחר – ארץ ישראל. אז יצאנו מאיזה שלב מסוים, מיוחד של תרבות מלכות אדום, לא לפני זה ולא אחר כך. וזה מלמד זכות על הערכים של אותה תרבות שהיה צריך לחכות עד השלב של הבישול של אותם הערכים כדי לצאת מאותה הגלות. [קהל...אתה מתכוון לימינו?] ברור... ברור. ואי אפשר ללמוד את ההיסטוריה של הישיבת ציון של ימינו בלי להתייחס לערכים של אירופה של איזה שלב מסוים. זה בלתי אפשרי. זה מובן? כן. מאיפה יצאנו? ממצריים יצאנו, אבל מאיפה? **[קהל: על המקריות הזאת ויקר...בלעם ויקר]**

מניטו: כן. לא. לא. לא... זאת אומרת, השאלה של המהר"ל היא: צריך מקום מיוחד. מבחינת הזמן, רק רציתי להוסיף שגם מבחינת הזמן. זה ממש הזמן המתאים בהתחלתו. כן. אני רוצה רק להזכיר א... פירוש אחד של השל"ה על פסוק בספר שמות בפרשת "ווארא". "ווארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' – מגלה תורה, לא נודעתי להם". והשל"ה מסביר, המקור שלו הוא בזוהר, שלגלות את ה' היה צריך לחכות עד הדור 26 – בגימטריה ה-ווייה – 26. "ושמי ה' לא נודעתי להם" עכשיו הגיע הזמן. הבנתם את ה... זה עוד יותר מדויק לפי הזמן. עשרה דורות מאדם עד נח. עשרה דורות מנח עד אברהם. ויש שישה דורות מאברהם עד משה. אז זה 26 אז "ושמי ה' לא נודעתי להם" (שמות ו ג), היה צריך לחכות עד הזמן המתאים. זה מובן? כן. מה זה עניין של הזמן? – הייתה שאלה אני חושב, לא? אה כן.

קהל: [יהודית פלאי]:...זה הסיבה שמלמדים עכשיו קבלה בציבור...]

מניטו: זה לא מה שאמרת. .. **[קהל: ...]** כן. אבל אני משיב. זה לא מה שאני אמרתי. אני אמרתי דבר קצת, קצת שונה. אנחנו עדים על זה שבתקופה שלנו שהיא סוף גלות אדום, אז

מגלים, עם ישראל מגלה מה זה קבלה. זה פתאום, זה קרה פתאום. אני זוכר כשהייתי ילד בת"ת היינו לומדים בכתבי יד. ועכשיו אתם יכולים ללכת לחנות ולקנות כל הספרים. אז זה סימן שהמקובלים החליטו לגלות את זה, לפרסם את זה. כן. אז, ועוד יש מקור בזה – שבזכות לימוד הזה תבוא הגאולה⁴⁹. זה ידוע – כן. זה קשור.

קהל: [זאת אומרת שאנחנו יכולים ללמוד את זה...]. כן. אבל ללמוד ברצינות, מה זה ללמוד ברצינות? זה לא לקנות ספר ולומר: "אני קבליסט". כן. (צחוק) **קהל:** לא. לא שמעתי. **קהל:** יש משהו גם לתת ולא רק, רק לקחת... תסבירי עוד מה אמרת **קהל:** לא רק לקבל. להיות מוכן גם לתת... לתת למי? לא. לא. לא. לא הבנתי. מה זה לקבל? לקבל מה? קבלה? **קהל:** ...קבלה. אמרנו שצריך ללמוד ברצינות. זאת אומרת לא רק בשביל כוונה... שבנין, שנדע יותר... גם צריך להיות מוכן לתת]

מניטו: כן. אה.. הבנתי, הבנתי... אבל כדי לתת צריך קודם כל לקבל. **קהל:** ...]. כן. ברור, ברור.. לא.. אני אומר א... תשמעו, זה עניין רציני מאוד וצריך להיזהר. מי שקונה ספר של קבלה אם לא שהוא מבין מה שכתוב, כן. א.. פתאום פוגש איזה מקובל והוא רואה מיד שהוא לא הבין אפילו המילה הראשונה. אבל מה... הכלים כבר מוכנים. וזה חידוש גמור דרך 2,000 שנה. הכלים מוכנים! אי אפשר לומר שלא מוצאים את הכלים. כן. זה התחלה של התחלה. טוב. ורק דקה... אני עוד מוסיף. כשהיו זמנים דרך 2,000 שנה של גלות אדום, שהגאולה הייתה אפשרית אם היינו זוכים בזה. וכל פעם שהיה זמן של אפשרות של הגאולה, אנחנו עדים לאותו... אותו מצב של גילוי של דברי קבלה. ובפרט לפני, מיד לפני האינקוויזיציה. זה היה הזמן. אז לפני האינקוויזיציה אנחנו עדים לגילוי יותר גדול מסתרי תורה. טוב. עם ישראל לא זכה, אז זה נסתם. כן. אבל עכשיו אנחנו עדים לכמה תופעות, שאיפה של העם ללמוד קבלה, שלא אנחנו... לא ידענו את זה מעולם. שאיפה כזו ודווקא... לאו דווקא מתלמידי חכמים, אלא מיהודים פשוטים. זה סימן ברור שהתחיל משהו. אבל מה שאני הוספתי זה... צריך להתייחס לזה ברצינות.

קהל: [ואולי גם מפני שנושא מדעי הטבע הגיעו... זה קשור?]

מניטו: זה קשור לכמה גורמים. יש.. וגם כן לגורמים שליליים. יש א... איזה מן שאיפה למיסטיקה בכל העולם כולו. כן. אבל טמון בזה סכנה גדולה. ולכן מי שמחפש קבלה מגורם מיסטי, זה... אני לא יודע אם זה כשר. כן. כי מיסטיקה אפשר למצוא במקום אחר. קבלה זה משהו אחר. כן. להשליך את החוויות של המיסטיקה בקבלה... זה גם כן מסוכן. אז אפשר לסכם את זה באופן...

קהל: [אבל מה היא המוכנות של... באותו נושא, מהי המוכנות, הרי הדור בין הגויים צריך גם כן לזכות.. כדי שזה יקרה בעם ישראל. מהי המוכנות של אומות העולם כשזה קורה. גם בעם ישראל...]

מניטו: יש איזה... זאת אומרת, העולם מגלה שיש איזה ייחוד בישראל. אז שואלים אותו: מה יש לכם לומר לנו? אולי זה קשור לשאלה הראשונה. כן. ו... אתם לא יכולים לתאר מכיוון שאנחנו התרגלנו לזה. איזה פרסום של ספרים על יהדות, יהודים, תורת ישראל. אנחנו עדים עכשיו שזה תופעה של פרסומים משהו... בממדים... כן. אז כאילו זה קרה מה שיש בפסוק בנביא. שעשרה מן הגויים... איך אומר הפסוק⁵⁰? החזיקו בטלית, בכנף, אבל זה הטלית של יהודי! ו... ושואלים מה יש לך להגיד לנו? אז עוד לפני כמה ימים באו כמה סופרים מצרפת לאיזה כינוס של סופרים, ואחד מהם אמר לי: אין לך איזה מאמר שאני יכול לפרסם בעיתון

שלי? בביטאון שלי? כי הנושא היהודי, מוכרים את זה... טוב. (צחוק) ושמו זה (נתת לו?) מאמר? עד כאן לשון המאמר. (צחוק)

אז א... למשל... לא. אני לא רוצה להיכנס ב... טוב. אבל אני חוזר על זה. א... מי שקשור לחוכמת הקבלה, לא נקרא "מקבל" אלא "מקובל". הבנתם את ההבדל. כן. זה לא סתם שהוא מקבל משהו, איזה מידע, איזה חוכמה. הוא עצמו צריך להיות מקובל על ידי החוכמה הזו.

קהל: [..השנים האלה...]

מניטו: אבל הגלות לא היה חייב להיות ארוך. לא היה חייב להיות קשה⁵¹. ברור שלא! הכול תלוי לפי הזכות. "ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש". זה היה יכול להיות בכבוד ובתפארת. זה השלב החיוני של סיפורי חיינו של יוסף. כן. שהוא היה המשביר. ואיך אומר הפסוק? וכולם היו א... "על פיו יישק דבר". כן. "על פיו יישק דבר" – זה היה בכבוד. כשלא זוכים, אז צריך להיות פותר חלומות. לא התייחסתי (ל-?) אבל (צחוק). כן. צריך לחשוב על השאלה הזאת. מי אומר שבתוכנית הראשונית של הקדוש ברוך הוא בורא עולם, אוהב את עמו ישראל, היה מלכתחילה צורך של גלות ארוך מר וקשה. זה לא נכון. זה לפי הסוד. אז לא זכינו. יותר? אבל פחות או יותר זכינו את זה. כן. אתם צריכים לזכור כל פעם מה שאומרת הגמרא בסנהדרין על הפסוק בישיבתו הנביא: "בעיתה-אחישנה" זכו – אחישנה,⁵² בכבוד ובתפארת ובניסים גלויים. לא זכו – בעיתה. אז בעיתה זה דרך הקושי של הטבע⁵³. [קהל: הקושי שלי?] הקושי של חוקות הטבע, של תפקוד הטבע. [קהל: כן אבל גם למדנו שזה ניסים נסתרים הניסים הנסתרים הם יותר גבוהים מהניסים הגלויים---] ברור. אבל זה הנחמה שלנו. כן. (צחוק) אבל מכל מקום... ו... אני אתן כמה דוגמאות. בשלשלת, איך אומרים? בשרשרת של מגלי הנסתר, אמרו על האר"י שהוא היה יכול להיות משיח בן יוסף והדור לא זכה. יש הרבה סיפורים על זה. אבל תלמידי האר"י אמרו את זה⁵⁴ ובמסורת של תלמידי האר"י אומרים את זה מה זאת אומרת? הגיע הזמן לגלות. אז היה לנו איזה מין פרצוף של משיח בן יוסף שהיה יכול לגלות. כן. ותדעו שזה גם כן סגולה של יוסף הצדיק. זה נקרא "צפנת פענח". מה זה "צפנת פענח"? מגלה סתרים. כן. טוב. אחרי דור של רבי שמעון בר יוחאי, אם הדור היה זוכה, רבי שמעון בר יוחאי היה מביא את ימות המשיח, מבחינת משיח בן יוסף שמגלה סתרים שזה הכנה לגאולה. והתורה של רבי שמעון בר יוחאי השתכחה, עד שבא האר"י שחידשה, אותה, וכמה דורות אחרי האר"י, לא הבינו גם את האר"י. אז היה צריך הבעל שם טוב שיבוא לגלות במה מדובר בתורת האר"י... וכן הלאה. כן. אז זה... היו תקופות של אפשרות של סיום הגלות ולא זכינו⁵⁵, עד הבעיתה הזו. ופעם הסברתי, לא פעם, שצריך לקרוא לא בעיתה עם ת', אלא בעיטה עם ט'. וזה מה שקרא לנו באירופה. זה מובן, כן? ולכן מה צריך לגלות, מה שגילה כבר רבי שמעון בר יוחאי? זה כבר היה זמן אפשרי של ימות המשיח. לא זכינו וכן הלאה... וכן הלאה... וכן הלאה..

קהל: [שאלה מקודם: האם צריך לעבור כמה זמן ממקבל למקובל?]

מניטו: סליחה לא הבנתי האם? [קהל: האם יש כמה זמן ממקבל למקובל?] לא הבנתי מה זה ממקבל למקובל.. כמה זמן? אולי תסבירי? [קהל: ...הבן יכול להיות. מקבלים..] [מקובלים, [קהל: ..] נכון. אה.. כמה זמן צריך [קהל: כמה זמן צריך כדי להיות מקובל? ללמוד קבלה? [קהל: לא... החכמים אמרו 40 שנה. ו-40 שנה של לימוד תורה. ואחר כך מתחילים להבין על אלפא ביתא של הקבלה. כן. אז זה... איך אומרים את זה בעברית? זה לא גיל ביולוגי, זה גיל פסיכולוגי של ההתבגרות. [קהל: אז לא הבנתי את השאלה. [קהל: ...בין מצב של להיות מקבל למצב של להיות מקובל] אז זאת אומרת משפיע? [קהל: משהו

כזה. אתה קודם אמרת....] אולי, אם הבנתי, יש בגמרא א... מקור כזה⁵⁶: מקבלים א... לוקחים 1000 תלמידים, כדי ש... ל... ל... מקרא. כדי ש-100 יגיעו למשנה, כדי שעשרה יגיעו לגמרא, כדי שאחד אולי יהיה המשפיע של הדור. "אחד מיני אלף לא מצאתי"⁵⁷ זה פסוק. אז א... לא כל אחד מסוגל להיות משפיע. כולם מסוגלים להיות מקבלים, אבל להיות משפיע לא כל אחד מסוגל. וזה המשנה שלנו: משה קיבל תורה מסיני – כל בני ישראל קיבלו ממנו, אבל הוא מסר למי? ליהושוע – אחד! זה מה שצריך להבין. תפסתם את ה...? אז זה לא עניין של זמן, זה עניין של כוח, של כוח של סגולה. כן. הרבה פעמים הסברתי את זה, ההגדרה של מה זה רב? ונגיע לזה אולי עוד הערב עם המהר"ל. זה לא מי שיש לו תלמידים, אלא מי שהיה לו רב. מי שיש לו תלמידים, אפשר לקרוא את זה מורה או פרופסור (צחוק) או דוקטור. רופא חולים בתנאי שלא יהיה מתיר איסורים (צחוק). אבל רב זה משהו אחר. אז זה לא עניין של זמן לפי דעתי, זה עניין של סגולה. כן. [קהל: אפשר לשאול?] ברור. (צחוק) [קהל: יש משהו... היו נביאים לפני שהיה גם משנה... היו נביאים... ברור ברור.

מי אמר את זה? היו בתי ספר של נביאים. אז היו לומדים, הכנות.. הכנות.. הכנות במוזיקה, בכלל, עד שהיו מגיעים להיות במדרגה של "בן נביא"⁵⁸. זאת אומרת, בני נביאים. תלמידים של הנביאים. [קהל: יש סגולה, ברור. יש הרבה ללמוד כדי להיות נביא. מכיוון שיש תנאים כדי להיות נביא. צריך להיות חכם, גיבור, עשיר ועניו. אז א... צריך לא לשכוח שצריך להיות חכם.⁵⁹ זאת אומרת מי שיש לו סגולה להיות נביא, הוא גיבור, הוא עניו, הוא עשיר, אבל אַם הוא לא חכם - הנבואה לא עוברת דרכו.⁶⁰ היה מסוגל, אבל זה לא עובר דרכו. "איזהו עשיר – השמח בחלקו". עשיר – בשמחה. עצבות זה מונע את הנבואה⁶¹. ויש הרבה סיפורים בתנ"ך שמשבירים את זה. כן. ויש בגמרא: נביא שמעב את נבואתו – חייב מיתה⁶²! זה הולך לפי השאלה שלך. מי שמסוגל להשפיע, לומר דבר השם ואולי הוא יותר מידי עניו, מעב את נבואתו. הגמרא אומרת: זה הלכה. חייב מיתה. מכיוון שכל הדור צריכים את זה⁶³, והוא מעב את זה, אז הוא... אז הוא לא בסדר.

קהל: [....מחבלים כרמים...]

מניטו: נכון. מחבלים, מחבלים כרמים. שועלים קטנים מחבלים כרמים. ויש עוד הלכה דומה. מי שמונע דבר הלכה מחברו, כאילו גזל ממנו. הבנתם את זה? כי התורה שייכת לכל הדור. ויש אומרים, יש מוסיפים: אפילו בדרכא דארעא. זאת אומרת בדברי דרך ארץ. זה לא הלכה אלא סתם חוכמה אנושית. מי שמונע את זה מחברו, מעלה עליו הכתוב כאילו גזל ממנו⁶⁴. הבנתם את הקטע הזה? אבל צריך להיות מסוגל לזה. כן. כי הדור לא צריך דברי שטויות. א... איך אומרים שרלטניזם?

קהל: [רעיון זה לעומת זה. צדיק הדור...אחד בדור...]

מניטו: לפי דעתי התרבות המצרית לא הייתה כל כך מוגדרת ככה, עמי ארצות ובורות. לא. זה עניין של רשעות וצדקות. זאת אומרת דווקא בדור שיש גדלות, אז הצדיקים הם גדולים והרשעים הם גדולים. זה מובן? כן? זה דור של גדלות. ובמישור של התרבות הכללית, זה מעניין מאוד ללמוד את הגדלות של אותו דור שקדם לדור שלנו. זה היה דור של גדולים בכל המישורים. עכשיו יש הרבה כללים, הרבה קטנים שכמו ננסים על כתפי הגדולים⁶⁵. כן. למשל במישור של אנשים א... איך אומרים את זה בעברית? המדינאים. כן. שהם אחראים למדינות, איך אומרים את זה? המדינאים. יש רק בכל העולם כולו, יש רק אנשים קטנים מאוד. כן. אם זה ברוסיה, באמריקה... זה בובות. כן. במקביל לגדולי המדינאים שהיו בדור הקודם, אנחנו ממש דור יתום. תפסתם למה שאני רומז? ולפי דעתי זה בכל המישורים. אז דווקא מאותה תרבות של אדום הרשעה, יצא הזכות הזה של הכנה לשלב השלישי, של קבלת

התורה בדורנו. אבל הכול מתחיל מאותה בחינה – קליפה הקודמת לפרי⁶⁶. אבל יש תקווה לאחריה. אם זה כבר התחיל, יש תקווה לאחריה. כי יש כלל במסורת. המקור לפי דעתי זה בגמרא (שבת קלח עמוד ב) אבל אולי במדרש, לא זוכר בדיוק. יש פסוק שאומר: "כי לא תישכח מפי זרעו". חכמים אמרו: כל הספרים המסולפים השתכחו מפי זרע ישראל. וכל הספרים שהאפיקורסים כתבו על היהדות במשך כל הדורות – כל זה נשכח. נשארים רק הספרים האמתיים. מרגישים בזה? כן? זה, זה מובן? כן. ועל הפסוק הזה של לא תישכח, "כי לא תישכח מפי זרעו". הרב נחמן מברסלב גילה סוד עמוק מאוד. כי סופי תיבות של "כי לא תישכח מפי זרעו" זה יוחאי⁶⁷. זה צריך לקרוא: כי לא תישכח מפי זרעו של יוחאי. כן. זה הקבלה.

טוב, נחזור למשנה. אין עוד שאלות? אז זה היה העניין של 'צריך מקום מיוחד'. כדי לגלות מעלת קבלת התורה של משה רבנו, שלא קיבל א... חלק זה מהתורה, התגלות זו מ... מ... א... הקדוש ברוך הוא - במקרה. אלא קיבל תורה במשמעות שלמדנו בשיעור הקודם. לא רק הפסוקים של המצוות שזה משנה כבר, אלא הכלליות של הסיפור של המשמעות של ההיסטוריה של העולם כולו לפי התורה. ולכן אלו שקיבלו תורה במובן הזה, מוסרים את הדרך ארץ ולא דווקא את המצוות. זה ההגדרה של 'אבות'. זה מובן? טוב. ואפשר אולי להגדיר את זה ככה בהקשר לפסוק שהבאתי א... "וארא אל אברהם במצריים ואל יעקב באל ש-די⁶⁸ ושמי ה' לא נודעתי להם". המעבר בין תקופת האבות לתקופת הבנים, זה דווקא משה רבנו. מצד אחד הוא שייך לתקופת האבות, מצד שני הוא שייך לתקופת הבנים. הוא המדבר לבני ישראל. כן. ואותה הגדרה כבר ליוסף – זה קשור לעניין שלנו, שיוסף היה "צפנת פענח"⁶⁹ ושהוא השלב הראשון של גילוי סתרי תורה. זה נקרא משיח בן יוסף. כן. מכיוון שגבי יוסף אמרו על ההגדרה "אברך" שהיה אב בתורה ורך בשנים⁷⁰. כאילו יש בו שתי הבחינות – אב ובן. לכן אין לנו שבט יוסף. מכיוון ש... ויש עוד מקור שאומר שהיה מסוגל היה עתיד להוליד ממנו 12 שבטים⁷¹ כמו האבות. אלא שהפסיד עשרה מהם עם אשת פוטיפרע, זה עניין ידוע. "ויפוזו זרועי ידיו". עשרה טיפין נפלו ולכן נשאר רק שניים מנשה ואפרים, והם ראשי השבטים. לכן יוסף הוא גם כן: מצד אחד מבחינת אב ומצד שני מבחינת בן⁷². "ואלה תולדות יעקב יוסף" סגולה זו הייתה ליעקב כבר, רועה אבן ישראל. השם של אלוקי יעקב זה: רועה אבן ישראל. אבן זה אב ובן⁷³. זה סוד האבנים⁷⁴.

אבן זה אב ובן. רועה אבן ישראל. טוב אז נמשיך קצת. אם כן זו הייתה השאלה הראשונה: מקום. מה זה מקום? ולא... אחר כך נראה שאלה שנייה – ולמה בין כל המקומות האפשריים, דווקא הר סיני? זה נלמד אחר כך.

"ולא היה הדבר הזה בקרי (במקרה) כדכתיב אצל נביאי האומות. למשל ויקר (במקרה) אלוקים אל בלעם, שלא היה מייחד אליו מקום קבוע לדבר".

וההלכה למדה הרבה, הרבה כללים מהעניין הזה. למשל: אסור לשנות את המקום של הלימוד בבית המדרש⁷⁵. אם רגילים ללמוד בפינה הזו, ממשיכים ללמוד בפינה הזו. זה המקום שלו. ואסור לשנות. ולא פעם אני אומר את המילים אל תשנו את המקומות כי זה בלבול מוח. כן. כי בשיעור אחד השאלה באה מפינה זו ואחר כך מפינה זו ואי אפשר... וגם כן בתפילה, אסור לשנות את המקום של התפילה בבית הכנסת. כל אחד יש מקום מיוחד לו. זה... זה מובן? טוב. נמשיך.

"ולא נקרא זה שקיבל התורה ממנו יתברך, אם היה הדבר במקרה".

זאת אומרת לא קיבל. במקרה שמע, במקרה תפס, אבל קיבל – זה משהו אחר. תפסתם את זה? קיבלתם?.

” במקרה אליו כי הקבלה שהוא במקרה, לא נקרא קבלה”

כיוון שבמקרה היה. כן. זה מדויק מאוד. חושבים שזה קבלה, אבל זה לא קבלה זה הלוואה.

” כי המקבל מקבל מן הנותן אשר (קיווה) מכון למסור לו, ואז קובע לו מקום לזה”

זה פשוט, כן? אין, אין שאלות? עוד שאלה, למה אותו מקום הר סיני? נראה את זה אחר כך. כן.

קהל: [....אולי זה מתנת חנינם?]

מניטו: לא. מתנה יש לנותן כוונה לתת. אלא הוא... יש מילה ביידיש אבל שכחתי אותה, צריך לשאול את אשתי. (צחוק). איך אומרים [קהל: ... חאפט] זהו זה. לחטוף, זה לא הכוונה. (צחוק) [קהל: ... לחטוף זה לא כמו חאפט חאפט זה חאפט...] (צחוק) אבל אפשר להבין את זה אפילו בערבית (צחוק)

”ולכך אמר משה קיבל תורה מסיני שהיה מיוחד מקום לקבלה זאת ולא היה כאן קבלה במקרה כלל”

והסימנים לזה שזה היה כמין מפגש לעיני כל ישראל. צריך עדים, כן. זה גילוי. אם זה גילוי, צריך עדים. הבנתם את זה? למדנו בשנים הקודמות הדברים האלה. ואחר כך זה היה אוהל מועד, וכולם ידעו שרק דווקא באוהל הזה יש מועד. מועד במובן של וועידה, כן. מתוועד... לא... לא להיוועד. כן. בצרפתית יש מילה יפה: זה Rendez-vous אז צריך מקום. אם כבר הזמן הגיע. ”יהי ביתך בית וועד לחכמים”, באותה משמעות. ”ואף כי אמר משה קיבל תורה מפי הקדוש ברוך הוא בסיני” (הפסקה בהקלטה דקה 31: 45) זה הסימן שהסיני היה מיועד לזה ולא שכך קרה. שמשה קיבל תורה מפי הקדוש ברוך הוא בסיני, זה מאורע היסטורי. איך אומרים contingent מקרי, במקרה. אלא זה מקום מיוחד. אז נשאלת לנו למה דווקא אותו הר?

”אבל כאשר אמר משה קיבל תורה מסיני, רצה לומר כי היה סיני מיוחד לזה, כאילו היה סיני אמצעי על ידי שהכין אותו לכך, שתבוא התורה ממנו למשה”.

ופה זה סתום מה שאומר המהר”ל. כן. זה סתום לגמרי. הוא עושה לנו איזה מן... טוב אני לא יודע בעברית מה זה clin clin d’œil. [קהל: קריצה] כן. בשבילי זה אולפן (צחוק). כאילו ו... וזה, זה השיטה של המהר”ל כשהוא רוצה לרמוז לאיזה סוד שצריך להישאר בסוד, אז הוא מסביר הרבה הרבה, כדי שלא נבין (צחוק). אחר כך אני אחזור על זה.

”ומורה דבר זה שלא היה קבלה הזאת במקרה” (כאילו הוא אומר: הבנת? הבנת? כן). ”ובסמוך עוד יתבאר, איך היה סיני מיוחד שתבוא ממנו התורה כמו שבאה התורה ממשה ליהושוע. ובשביל זה יש לומר: משה קיבל תורה מסיני שהיה סיני אמצעי לגמרי שעל ידו באה התורה למשה ואין כאן קבלה במקרה”.

הוא לא חוזר על עצמו (צחוק). בכל פעם יש חידוש. כן.

”שהייתה אצל נביאי האומות כמו שהייתה אצל נביאי האומות, דכתיב: ויקר אלוקים אל בלעם, כך יש לפרש מה שאמר: משה קיבל תורה מסיני”.

ואותו דבר על: 'כי מציון תצא תורה'⁷⁶, שזה נושא מקביל. ציון זה מקום מיוחד. אי אפשר לומר: כי מבבל תצא תורה, או מ... כי לא בשמים היא ולא מחוץ לים היא, מעבר לים היא וכן הלאה. יש לה מקום של Rendez-vous (מפגש) מיוחד. אני רוצה רק להקדים קצת כי זה ייקח זמן עד שירמוז למה דווקא בהר סיני? ונלמד אחר כך מה שהוא אומר בלשון שלו המדויק ל... ש... אתם זוכרים ש... הר סיני נמצא במדבר סיני. ומדבר סיני תופס חלק ניכר מהסיפור של יציאת מצריים ומתן תורה. מדבר סיני זה היה מקום של יתרו. כן. וארבעים שנה משה היה רועה צאן יתרו. ודווקא הר סיני נקרא הר האלוקים. כאילו יש כבר משהו מוכן. א... כמו שאומר המהר"ל. דווקא קרה כבר משהו שמה. ואני חושב שאפשר להבין את זה בנקל לפי מה שלמדנו כבר באותה משנה ש... היה צריך להיות תקופה של דרך ארץ. וכשהתקופה של הדרך ארץ מצליחה, אז מתחיל העידן של התורה. זוכרים את זה? כי התקופה של דרך ארץ היא תקופת האבות, שמוסרים את הדרך ארץ כהכנה לשלב של התורה, שהיא הקדושה ולא המוסר. זוכרים? אשר קידשנו במצוותיו. הקדושה יכולה להופיע רק במקום שכבר הדרך ארץ הצליח. זה למדנו בשיעור הקודם. כן. ולכן זה נקרא כבר "הר האלוקים". מה זה השם אלוקים בנושא שלנו? זה מדת הדין. אבל אפשר להאיר את זה. ש... בקשר נאמר לתרומה של יתרו בתורה, זה דווקא המישור של הדרך ארץ. זוכרים את זה? זאת אומרת, יתרו היה מסוגל למסור מעצמו את חכמת הדרך ארץ בהגדרה של צאצאי אברהם, כי הוא היה ממדיין. מדיין זה כבר צאצאי אברהם. והמדרש מסביר שיתרו היה יודע את כל העבודה זרה שבעולם, וזרק את כל העבודה הזרה שבעולם⁷⁷. והיה מוכן להתגלות האמת ממש כמו אברהם. זאת אומרת, הדמות של יתרו בנושא שלנו, היא דמותו של אברהם עצמו. אני חוזר קצת אחורה בסיפור, אבל אני רוצה להיות בטוח שזה מובן. ו... בנוסח הספרדי במיוחד יש לנו בכל המועדים מזמור מסוים, מזמור מיוחד, פרק של תהילים שנקרא מזמור של החג. ובמזמור של שבועות, שדווקא הוא – יום של מתן תורה – זה המזמור ס"ח. אם אני זוכר, כן. שמתחיל "למנצח לדוד מזמור שיר, יקום אלוקים, יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו." ואחר כך מספר את כל העניין של מעמד הר סיני. יש פה פסוק כזה, זה פסוק י"ז של פרק ס"ח, כן. אם אתם רוצים לרשום. "הר אלוקים הר בשן, הר גבנונים. הר בשן. למה תרצדון הרים גבנונים". ופה מתחיל החלק שקשור לנושא שלנו. דרך אגב, זוכרים שיש איזה מנהג שאוכלים גבינות ב... זה בא מ'הר גבנונים'. זה רציני כן. זה מנהג שממנו בא הביטוי הזה.

קהל: [מה זה גבנונים?]

מניטו: גבנונים זה לשון גבינה. כן. שנותן א... כמו ארץ זבת חלב ודבש. שנותן את החלב. כן. אבל המנהג בא המדרש על זה. זה לשון גבינה וצריך להבין את ה... איך אומרים? את הנאמנות של עם ישראל למנהגים שלהם. מכיוון שכתוב הר גבנונים, אוכלים גבינה בחג השבועות. לא יודע אם לומדים תורה, אבל גבינה אוכלים. (צחוק). טוב. אז הנה החלק הזה של הפסוק: "ההר חמד אלוקים לשבתו". ההר שכבר רצה אלוקים לשבת עליו "אף ה' ישכון לנצח" – אתם... אתם רוצים שאני אכתוב את הפסוק? כן? "ההר חמד אלוקים לשבתו, אף ה' ישכון לנצח".

"ההר חמד" – לשון חמדה, כן. שהוא רוצה לשבת עליו: "ההר חמד אלוקים לשבתו – אף ה' ישכון לנצח". אז אלוקים הוא ה', ה' הוא האלוקים' (מלכים א יח לט). כן. אבל זה שתי מדרגות. שתי מידות. ההר שכבר הקב"ה מבחינת אלוקים, מידת הדין, דרך ארץ⁷⁸, רואה פה הבית שלו. אז שמה יכולה להתגלות מידת ה' על זולתו. הבנתם? זה צריך לקשור לנושא שלנו. זאת אומרת בכל העולם כולו, זה דווקא באומה זו, במקום הזה שכבר הדרך ארץ

התחיל להצליח, אז שמה צריך להיות Rendez-vous הזה, המפגש הזה של מתן תורה. כי התורה לא יכולה להתגלות רק... ואך ורק על רקע של דרך ארץ אמיתית⁷⁹ שנקרא תורת אלוקים. אז זה מובן. כן. וזה שוב סגולה של יתרו. זה מה קרה שמה, ואני רק חוזר אחורה קצת א... לסיפור של יציאת מצריים של משה. כשמה ברח ממצרים ה... אין פה ספר שמות? יש למישהו? אהה... זה תנ"ך. טוב. אני רוצה רק לקרוא פסוק אחד. זה בהתחלת ספר שמות, כן. זהו. כן. כן. כשמה היה צריך לברוח ממצרים אז התורה אומרת את זה בפסוק אחד: "וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדיין וישב על הבאר" (שמות ב טו). זה כמה מילים כדי לספר לנו מה קרה. משה התאכזב מתרבות מצריים אז הוא חזר אל אחיו העברים. צריך לזכור שבאותו זמן משה היה בנו של פרעה⁸⁰, יורש של פרעה. כן. והוא היה גם כן בנו של ראש שבט לוי⁸¹. אבל היה במצב שהיה יכול להחליט להיות או מצרי ולהמשיך בתרבות המצרית, או עברי ולהמשיך בתרבות ישראל. זה מובן. אז כשראה איש מצרי מכה איש עברי, אז בחר בעברים כאחיו. איש עברי מאחיו⁸². בסוף הפסוק הזה אנחנו יודעים שהחליט להיות מצד בני ישראל ולא מצד... וזה המצב של כל יהודי בגולה. כמו משה רבנו באותו מצב. צריך להחליט – או זה או זה. ואז למחרת כשהיה אצל ה... זה מובן. כן? כשהיה אצל... אצל בני ישראל, ראה איש עברי מכה איש... [קהל] לא. לא... [קהל: ניצים, ניצים] אה... שני אנשים עברים ניצים. אז הוא התאכזב גם כן מבני ישראל. הוא אומר: אלו עובדי עבודה זרה... אלו עובדי עבודה זרה⁸³... אתם זוכרים את המדרש? כן. אלו ככה, אלו ככה, אין הבדל. אז זה לא זה ולא זה – ברח. איפה ברח? לפי הפסוק שקראתי במילים קצרים, ידע שיש איזה אפשרות, סיכוי להמשיך בערכים של האבות דווקא במדיין. אז "וישב בארץ מדיין" "וישב על הבאר". ורש"י מביא מדרש: "הוא עשה כמו יעקב אביו, שכשהגיע אצל לבן, ישב על הבאר, הזדווג לו, הזדווגה לו בת זוגו, ויסד את עם ישראל. כאילו זה לא הפשט של המקרא. במקרא זה סתום. רק אני אסביר את זה ככה כדי להבין מה קרה. כאילו התאכזב לגמרי ממצריים וברח ממצריים. אבל במקום להישאר עם אחיו, בני ישראל, התאכזב גם כן מבני ישראל וחיפש איזושהי אומה כתחליף לישראל כדי לייסד אומה אחרת. מבינים? כן. עד כאן לא קיבל שום נבואה. הוא עשה את זה מעצמו, כאילו נטייה טבעית. הוא חיפש האברהם שבדור. והוא רצה לייסד אומה אחרת כתחליף לבני ישראל. אז מה הייתה הסגולה של אותה אומה? עד שפגש את ציפורה וכן הלאה... כן. אה... זה מה שמסביר המדרש – שיתרו היה הדמות של אברהם של אותו דור. זה מובן? ולכן טבעי זה שדווקא אחרי יציאת מצריים, שמתן תורה יהיה דווקא באותו מקום. כי באותו מקום זה משפחת אברהם שממשיכה. וזה הפסוק כשמה אחרי ארבעים שנה, כשמה הרגיש שמדיין זה לא עמו, אז ורק אז הקדוש ברוך הוא מתגלה לו בסנה ואומר לו – תחזור למצריים ותציל את עמי אשר במצריים. זה לא מדיין עמי, זה ישראל. וזה המשך הסיפור, זה לגופו של עניין. אבל זה רק אחרי ארבעים שנה אחרי שברח מפרעה. ולפי הפסוק נולד לו בן וקרא שמו גרשום "כי גר הייתי בארץ נכריה" (שמות יח ג) אז הקדוש ברוך הוא מתגלה לו. מכיוון שמה הכיר בזה שהוא גר גם במצריים וגם במדיין, שהוא יהודי כפי שנאמר בלשון של הזמן. אז קיבל את הנבואה. והנבואה מתחילה ב- "עמי אשר במצריים" (שמות ג ז). כן. כאילו הייתה פה איזה נטייה, איזה ניסיון למצוא איזה אומה כתחליף לעם ישראל אשר היה במצריים. כדי להמשיך ב... חלום, בחזון של האבות. זה מובן? טוב. אפשר עוד להוסיף כמה מקורות ורק להגדיר את הייחוד שיש בסיני הזה. לכן.. רק אני אגמור, כשמה ביקש אותך כדי לאמת את השליחות שלו אצל בני ישראל, אז הקדוש ברוך הוא אומר לו: "וזה לך האות כי אנוכי שלחתיך, בהוציאך העם ממצריים תעבדון את האלוקים בהר הזה". זה המפגש. כן. זה מובן? מה הייתה השאלה?

קהל: [לא הבנתי מה הקשר בין הר סיני ליתרו:]

מניטו : כי זה היה ההר סיני שהיה במדבר סיני. ומדבר סיני זה היה מקום שהיה בית מדרשו של יתרו. " ומשה היה רועה את צאן יתרו אחר המדבר" (שמות ג א). המדבר הזה. ושמה הקדוש ברוך הוא התגלה לו.

קהל: [זה היה בית המדרש?]

מניטו : ברור. בית מדרשו של יתרו. ומשה היה תלמיד שלו 40 שנה. תלמיד למה? מה?

קהל: [סנטה קטרינה?]

מניטו : כך אומרים הגויים. לא יודע בדיוק איפה. התורה לקחנו מזה כבר, אבל...

קהל: [...]

גם כן, גם כן, נכון. ו...טוב זה כבר עניין של נסתר. [קהל...]

מניטו : מה? [קהל: ...]

מה? [קהל: ... הוא ידע שהיה הר ... במקום הזה?] שהוא היה הר האלוקים? [קהל: במקום הזה]

מניטו : נכון. כן. ברור. איפה הלך משה? הוא ידע כי יש בית מדרש של בני אברהם שמה. מה ההבדל? ופה, בסיפור הזה ממש הקדוש ברוך הוא, הוא... הוא ציוני. הוא רוצה היהודים, לא עם אחר. כן. ואחר כך.. [קהל:] אולי אני אמשך לפני השאלה. והקשר הזה בין משה למדיין היה אסון לעם ישראל עד סוף ימיו. אתם זוכרים את העניין של נשי מדיין וכן הלאה. כן. ומואב. [קהל:] הציווי האחרון שהוא קיבל] נכון. זה, זה מה שרציתי להסביר. ולכן לא היה יכול להסתלק מן העולם עד שהוא עצמו ינתק את הקשר עם מדיין. הפסוק אומר: "נקום נקמת בני ישראל מן המדיינים אחר תאסף אל עמך" (במדבר לא ב). כן. לכן הוא עצמו היה צריך לעשות את המלחמה נגד מדיין. כי כל מלחמות יהושוע עשה. אבל מדיין, משה היה צריך לנתק. [קהל:] מה? מכיוון שמה היה כמין דוגמא של נישואי תערובת עם אחר. כן. ואני רוצה לתאר אולי את העניין במצב שלנו היום. עד ימינו אנו, עד הדור הזה, ידענו את הנטייה להתבוללות. אבל מה הייתה ההגדרה של הנטייה להתבוללות בעם היהודי בגולה? להתבולל כדי לנתק מהערכים של היהדות כדי לעזוב את היהדות. להיות אחר. כן. אבל עכשיו אנחנו עדים שתופעה מוזרה מאוד, אבל לא חדשה. זה העניין של משה. יש כמה וכמה משכילים יהודים שהתאכזבו מהתרבות המערבית ולא רוצים ל... ל... איך אומרים? ... להתבולל כדי לנתק את עצמם מהיהדות, אלא מעם ישראל. בשם הערכים של היהדות הם שונאי ישראל. גם הקהילה בגולה וגם מישראל. וזה רוב, אולי הרוב המכריע של המשכילים היהודיים בימינו אנו. מחפשים את ה"מדיין" שלהם. התאכזבו מהתרבות של הגויים, התאכזבו מהקהילה שלהם. ואפשר להבין אותם, מכיוון שזה קרה כבר למשה רבנו. כן. אז אם כן, אם זה קרה למשה רבנו, יש תקווה לאחרית. ו... א... למשל, היו בקתדראות של החברה הגויית, כן. עם הערכים שלה והתאכזבו מזה. מה קרה במערב, בקשר לערכים של המוסר, של האמת, זה א... לא רק אכזבה, זה ייאוש. מי שבעל שכל, הוא לא יכול לא להתאכזב מהתרבות הנאורה כביכול. אבל מחפשים את החברה היהודית, אז מגיעים בישיבה של consistoiren אז התוצאה היא ברורה. (צחוק). אז מגיעה תגובה של הממסד... הממסד ה... (צחוק) אז התגובה היא לא זה ולא זה. מחפשים בעולם איזושהי חברה שהם יכולים להיות הנביא שלה. תהיו המדיין שלי, אני אהיה המשה שלכם. כן. זה המצב של המשכילים היהודים בדור שלנו. הבנתם את העניין? כן. ועד שנולד להם בן. ואומרים גר-

שם, גרשום. עד שמבחינים בזה שגם במצריים וגם במדיין הם זרים. כן. אז מתחילים לחשוב, אולי נחזור לעם ישראל. זה המצב עכשיו. זה מובן. כן.

קהל: [כל זה קשור לנושא של קן ציפור... של ציפורה. לשלח את האם ולקחת את הבנים]

יתכן. יתכן. אני לא יודע. כי ציפור זה ציפורה⁸⁴ [קהל]: לא. אבל בגלל הבנים של משה ש... לא. לא. זה כבר נושא אחר. בנים של משה זה נושא אחר. מה שאני רציתי להדגיש, שכשברח ממצריים, מכיוון שהיה מאוכזב גם ממצריים וגם מבני ישראל שבמצריים, חיפש מקום של תרבות אמיתית. אז הלך אצל יתרו. זה ברור. כן. כבר שמה היה התשתית של מה שנקרא "הר האלוקים". אז המידה העליונה של הר ה' יכולה לבוא גם כן לפי הפסוק שמה. תפסתם את ה... כן. אני חושב שזה מספיק ברור. קדמה דרך ארץ לתורה. איפה הדרך ארץ מצליח, זה נקרא הר האלוקים. וזה סוף ציון של השלב הראשון. מתחילים מאותו מקום. כן. אי אפשר מקום אחר אלא הר סיני. אם הבנו מה זה מדבר. [קהל: ...]

זה נקרא הר האלוקים בתורה. הר האלוקים [קהל: ...] אחר כך, אחרי מתן תורה זה נקרא הר ה'. זהו. טוב. זה מובן? [קהל: ...] ברור. הדרך ארץ האמיתית... ברור. זה הפילוסופיה הדתית שמחפשת את המוסר האמיתי, זה התשתית של התורה. התורה אומרת את זה. כן. צריך להגיע עד ה... נאמר התיאולוגיה האמיתית כדי להתחיל בכוזרי אחרי המורה נבוכים. הבנתם את השלבים?

קהל: [....כושית זו ציפורה]

מניטו: מה? זה ציפורה, זה לשון יופי. אבל יש גם כן לפי הסוד שהייתה ממש כושית. מכיוון שבית מדרש של יתרו היה רק הישיבה המרכזית. נאמר שקמה רשת של בתי מדרש של שם ועבר, ושהעיקר היו בכוש, באתיופיה. טוב. זה סתרי תורה של העבר. וגם בהודו... מהודו ועד כוש. [קהל: ...יתרו...]

מניטו: נכון. נכון. זה היה לפי התפקיד, התפקידים שלו. כן. [קהל: ..] תראו, גם כן המהר"ל... רק דקה, אני אגמור על זה. יש במהר"ל, זה ב'גבורות ה'⁸⁵, כשהייתה התחרות, תחרות בין מרים ואהרון גבי משה לגבי האישה הכושית, אז המהר"ל מסביר לפי הנסתר שחשדו אותו ב"נבואה זרה". זוכרים את זה? ו... מה? [קהל: ..] נכון. זה קשור לזה. כי אין אישה אלא תורה⁸⁶. שנאמר: "וזאת התורה" ו"לזאת יקרא אישה". ולכן כשחשדו את משה רבנו באישה כושית, זאת אומרת בתורה חיצונית, תורה זרה. ולכן הקדוש ברוך הוא מתגלה להם והוא מסביר להם שדווקא זה התורה האמיתית. [קהל: ...]

דת משה זה תורה שבכתב. דת ישראל זה תורה שבעל פה⁸⁷. למשל בקידושין כדת משה וישראל: לפי תורה שבכתב ותורה שבעל פה, יש איזה דרש יפה על זה. כדת משה לישראל (?). וכולי. כדת משה לישראל זאת אומרת עם אותה האהבה. ולכן אנו אומרים: "בטבעת זו". הכיסוף של זהב, לא הכיסוף של נחושת. טוב. אפשר להמשיך? אז עכשיו זה מובן.

"אמנם הנראה ברור מה שאמר, משה קיבל תורה מסיני".

עכשיו צריך להבין, להסביר את הצד השני של השאלה. למה לא אמר משה קיבל תורה מהקדוש ברוך הוא בסיני? כן. אז הוא הסביר, למה מסיני, ועכשיו מגיע אם אני זוכר את זה השאלה השנייה.

"אמנם הנראה ברור מה שאמר משה קיבל תורה מסיני כלומר רק כך. כי באלו המקבלים האחרים שזכר אחריו במשנה דהיינו מסרה ליהושוע, ויהושוע לזקנים. הנה יהושוע

תלמיד למשה, וכמו שיהושוע היה מיוחד, שהיה תלמיד למשה, וכך משה מיוחד להיות רבי של יהושוע. כי לא מכל אדם זוכה אדם ללמוד".

זה מובן? יש איזה יחס ייחודי, צירוף בין תלמיד לרב כמו שיש בין אב לבן. אפשר למצוא חריגים לזה, אבל בדרך ישרה לא כל אחד זוכה ללמוד מכל אחד, ולא כל אחד יכול ללמד כל אחד. זה מובן. פה אנחנו רואים בשרשרת הקבלה, שיהושוע היה תלמיד למשה, ומשה היה רבי ליהושוע. אבל ולפיכך יש לכל תלמיד רב מיוחד.

"וכן הזקנים היו מיוחדים, שהיו תלמידי יהושוע. ויהושוע מיוחד להיות רבם של הזקנים. והנביאים מיוחדים להיות תלמידים של הזקנים, והזקנים מיוחדים להיות רבם. וכן משך הקבלה מיוחד המקבל אל המוסר. והמוסר מיוחד אל המקבל. כי לא מכל אדם זוכה ללמוד. ואם היה אומר: משה קיבל תורה מפי הקדוש ברוך הוא, היה משמע כי משה בפרט מיוחד לקבל מן ה' יתברך. וזה אינו". הבנתם?

קהל: [לא!]

מניטו: לא אם היה אומר משה קיבל תורה מפי הקדוש ברוך הוא, אז היה המצב כמו ביהושוע מפי משה, וזקנים מפי יהושוע, שרק הוא היה מסוגל לזה. אבל תורה זה תורת ה'. זה לכול. כן. ולכן אי אפשר לומר משה קיבל...

קהל: [.....]

מניטו: ברור. ברור. אבל זה קרה ככה שאותו האיש משה, אותו האיש שקיבל היה משה. כן. אבל אסור לומר שרק משה היה יכול לקבל. זה מיסטיקה כן? זה עבודה זרה, זה אלילות. כן. דווקא יש לנו מן גיבור כזה שהוא אלוקי כן? מה זאת אומרת? האל של ... אלוקי ... אלוקי ישראל הוא בורא העולמות, הוא בורא העולם, הוא לא האל המיוחד של המאמין הזה, זה מיתוס. הבנתם? מדובר בתורה, לא מדובר באיזה דת... תפסתם את זה? כן? לכן... פעם הזכרתי את זה, אולי זה המקום להזכיר את זה. כי לא מוצאים בכל התלמוד איזה רב ששמו אהרון או משה. כי בדורות האלו היה כבוד לשם הזה משה ואהרון. לא כל אחד יכול להיות ככה משה ואהרון. כן. עכשיו נותנים שמות בלי... הפקר. כן. ו... לקרוא בשם זה... לתת את הגורל של הילד. אם אני קורא מישהו משה, זאת אומרת – יהיה משה! ואם הוא לא יכול – זה מסוכן. כן. אבל כשתלמיד חכם מחדש דבר, חידוש אמיתי – אומרים לו: "משה שפיר קאמרת"⁸⁸. קוראים לו משה. זאת אומרת: כל תלמיד חכם אמיתי הוא מסגולתו של משה רבנו. כן. זה מובן? לכן אי אפשר לומר שרק משה היה יכול להיות תלמיד של הקדוש ברוך הוא. כל תלמיד חכם הוא: "מפי הגבורה שמענוס". זה מובן? כן. יש הרבה, הרבה ספרים על זה. אבל ההסבר של המהר"ל הוא מדויק מאוד.

"וזה אינו כי הוא יתברך אלוקי הכול, משפיע חוכמה אל הכול"

משה היה אמצעי לכולם, אבל לא היה התלמיד של... המיוחד. כן. זה מובן. בזכותו של משה התורה ירדה לעולם. אבל אי אפשר לומר שאילו לא היה משה, לא הייתה תורה בעולם. כן. אתם זוכרים מה שהבאתי מקודם... יעקב היה מסוגל להיות האמצעי הזה. א... א... א... איך לומר? עזרא גם כן. מבינים?

"ולכך לא אמר משה קיבל תורה מפי הקדוש ברוך הוא, ואמר משה קיבל תורה".

מובן שזה ממי שהתגלה לו בסיני. המפרשים הגדולים מפרשים ככה. משה קיבל תורה מסיני – הפירוש זה: ממי שנתגלה לו בסיני. זה תמצית ההסבר של המהר"ל. ברור שמשה קיבל.

לא המציא את זה מעצמו. וזה הטעות של הצדוקים. כן. שמדברים על התורה כאילו זה חוכמת ישראל. בגאווה, זאת החוכמה האמיתית. כן. אבל זה משה שהמציא את התורה. א... א... זה אפיקורסות. כן. משה קיבל, וודאי ממי שנתגלה לו. אבל אי אפשר לומר בצורה כזו – משה קיבל תורה מהקדוש ברוך הוא, שזה היה משמע שדווקא משה היה מסוגל לזה. הבנתם? טוב.

”ואמר משה קיבל תורה מסיני – הכניס בזה סיני, כי בוודאי סיני מיוחד לקבלת התורה של משה”. זה ממש מתוק. **”ולא היה ראוי שתינתן תורה כי אם מסיני למשה, למקבל. וזה המיוחד בוודאי למשה שתבוא התורה אליו מסיני, כמו שהיה מיוחד משה שתבוא התורה ממנו ליהושוע. ויתבאר השאלה שלא שייך לומר משה קיבל תורה מפי הקדוש ברוך הוא, כי לא היה מיוחד לקדוש ברוך הוא שהוא נותן התורה למשה דווקא, כמו שהיו מיוחדים שהמוסרים למקבלים והמקבלים אל המוסרים”.** זה מובן? [קהל...] מה?

קהל: [קוראים למשה איש האלוקים...]

מניטו: נכון. נכון. אבל יש אפשרות של כל בריאה, כל בן אדם שזוכה לזה להיות איש אלוקים.

קהל: [הרמב"ם הרמב"ן...]⁸⁹

מניטו: כן. יתכן. ממשה עד משה וכן הלאה? כן. לא אני חושב שאחרי... אחרי, איך אומרים, תקופת הגאונים, אז ירדנו ממדרגה לגמרי. ולכן הרבה כללים כאלו לא תופסים. הרבה, הרבה דברים לא תופסים מכיוון שירדנו ממדרגה. ולכן אין שום חטא לקרוא לאיזה בן בשם משה. כן. זה רק רציתי לציין שאנחנו לא יודעים מה עושים כשנותנים שם. טוב.

אז נמשיך בשבוע הבא בשמונה.

הערות

- ¹ ירושלמי פאה ב ד, שמו"ר וארא י סימן א
- ² ברכות ז ב, וראו מסכת דרך ארץ פ"ז הלכה י
- ³ פירוש הגר"א לספרא דצניעותא פ"ה ד"ה והכלל
- ⁴ פרקי דרבי אליעזר פרק ג "הוא ושמו לבד" וראה ציטוטו בשל"ה תולדות אדם בית ה' "הוא ושמו אחד"
- ⁵ "הממד השלישי - בין אדם לעצמו. אי אפשר לומר הבעיה הרוחנית משום שגם צמד מילים אלו קיבל משמעות נוצרית. הכוונה למידת ההתאמה בין האדם כפי שהוא במציאות ובין הדגם הקיים במחשבת הבורא - מי אמור להיות אותו בן אדם. כלומר, עד כמה קיים פער בין התכנון לביצוע. ברמת כלל האנושות, הפער הוא בין האדם ל"בן אדם", שהוא הוא האדם התואם את מחשבת הבריאה והתואם את צלם האדם הקיים במחשבת הבורא כאשר ברא הבורא אותו. כלומר, הפער הקיים הוא בין האדם ההיסטורי בכל רגע נתון במהלך ההיסטוריה ובין ה"בן אדם" האמתי התואם את דגם האדם במחשבת הבריאה.
- לתחום זה שייכות מצוות רבות שאנשים מחשיבים אותן בטעות כמצוות דתיות, כאשר הן למעשה מצוות השייכות לתחום שבן האדם לעצמו, מצוות "זהותיות" אם אפשר להתבטא כך: המצוות הקשורות לאוכל - הכשרות, המצוות הקשורות ליחסים בינו לבינה - פריה ורביה, כל אלו שייכות לקטגוריה זו: בן האדם לעצם שלו, למהות שלו. במילים אחרות, כאשר הפער בין התכנון למציאות יעלם, ייסגר, אנחנו נהיה בימות המשיח. כאשר מצליחה האנושות כולה, אחרי מאמץ של אלפי שנים, להוליד את ה"בן אדם" האמתי, תמה היסטוריית היום השביעי ונפתחת האפשרות לעבור ליומה השמיני של הבריאה. "סוד מדרש התולדות כרך ג פרק בעשרה מאמרות הטקסט בין הערה 66 ו 67
- ⁶ סוד לשון הקודש 1 פרק ה הטקסט לאחר הערה 11 "החיות שבמזון היא אוכל הנפש, היא המחיייה את הנשמה. על משמעות הדבר אפשר להקיש מהתפקוד הביולוגי של מזון: כפי שהחומר שבמזון נעשה לחלק מגוף האדם האוכל, החיות שבמזון נעשית לחלק מנשמתו של האוכל. וזהו סוד כל דיני הכשרות. אפשר לומר שהאדם הוא תוצאה של מזונו, ולכן יש צורות אכילה כשרות וצורות אכילה בהמיות. אכילה מן הטומאה מביאה לטומאה, ואכילה מן הקדושה מביאה לקדושה. במובן מסוים, אפשר להגדיר כל אומה ולשון על פי אוכלה, על פי מזונה. למשל בישראל נרמז בעניין קרבן פסח (שמות יב, ד): "אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ תִכְסֹּוּ עַל הַשָּׂה" ופירושו, האוכל את קרבן הפסח, נעשה בבחינת שה, כמו שנאמר (ירמיה נ, יז): "שָׂה פְּזוּרָה יִשְׁרָאֵל." וראו עוד שערי דמעה פרק "על קן צפור" הטקסט לאחר הערה 44
- ⁷ משנה אבות ה א
- ⁸ ילקוט שמעוני תהילים קל"ו פסחים קי"ח א וראו שפת אמת שבועות תרנ"א והתייחסות בהקשר זה להבדל בין מאמרות לדברות בליקוטי מוהר"ן תנינא ע"ח
- ⁹ בראשית רבה פרשה יב סימן י
- ¹⁰ סנהדרין יז א
- ¹¹ פסחים סו א
- ¹² תמורה טז א
- ¹³ מדרש אותיות דר עקיבא דף לו "והקב"ה דורש לפניהם טעמי תורה חדשה שעתיד הקב"ה ליתן להם על ידי משיח"
- ¹⁴ בבא בתרא יב א
- ¹⁵ ראו מקבילה לרעיון זה בספר עשרה מאמרות מאמר חיקור דין חלק רביעי פרק ו
- ¹⁶ משנה יומא פרק ב א
- ¹⁷ שבת קיב ב
- ¹⁸ יומא לח ב
- ¹⁹ שיחות הרצי"ה על ישראל ותחיתו פרק קן ציפור
- ²⁰ עשרה מאמרות מאמר חיקור דין חלק שני פרק שבעה עשר
- ²¹ מקדש מלך השלם הוצאת בני יששכר ירושלים תשנ"ה עמ צב בשם האר"י
- ²² סנהדרין צח א

23 קול התור פרק ג אות יב: "וכלל גדול הוא על פי רבינו שכל לימוד הפשט שאינו מתאים לסוד הפשט אינו נכון" וראו עוד הקדמת ר מנחם מנדל משקלוב לפירוש הגר"א על ספר משלי

24 עירובין נד ב

25 ר יעקב בי רב שפעל לחידוש הסמיכה

26 שער הגלגולים הקדמה ל"ח

27 בבא קמא ב ב"דברי תורה מדברי קבלה.."

28 "מי יתן כל עם ה' נביאים" במדבר יא פסוק כט. וראו מגילה יד א: "כפלים כיוצאי מצרים.... אלא נבואה שהוצרכה לדורות" נראה שמניטו מבין את הגמרא כך שכל נשמה בישראל - איש ואישה כפלים כיוצאי מצרים -, יש לה את הסגולה לנבואה.

29 בראשית רבה פרשה פב יא "שהיה בכור לנבואה"

30 ראו תמלול שיעורים על ספירת תפארת שיעור 39: "המלך הוא בבחינת השר למטה. זה ידוע. האישיות שלו היא אישיות פרטית, אבל היא מייצגת את הכלל, כמו בישראל. יש העניין של 'נשמה כוללת'. כל אחד ואחד יש לו נשמה פרטית, אבל יש אנשים, נפשות, שיש להם נשמה כוללת יותר משאר הנפשות. הנשמה הכי כוללת זה נשמתו של המשיח." וראו עוד בהערה 4 בתמלול הנוכחי.

31 ברכות לה ב: ואין אביו אלא הקב"ה שנאמר הלא הוא אביך קנך" ומקורות נוספים בשערי זוהר על אתר

32 סנהדרין צח א

33 ראו תמלול שיעורים על נתיב התורה באתר המכון: "כל הדגשה של נטייה מיוחדת לכל פרט ופרט, זה התחלה של מחלה, של אי בריאות. רק הכלל הוא בריא מכיוון שכולל את הכל. אז הייחודיות של הפרט זה שלילי. חוץ מהנשמות הגדולות. ולכן נקראים יחידים. וכן ר' צדוק הכהן מלובלין תקנת השבים סימן ז אותיות א ו ב כי הם יחידים שמבחינת יחיד יש להם נשמה כוללת. אז נקראים יחידים סגולה, כן. אבל יחיד במובן הדמוקרטי הרגיל, זה מחלה, כן. זה מובן, זה כלל אנתרופולוגי רגיל אצל חכמי האנתרופולוגיה, כן. זה מובן? וזה בא מהגוף."

34 מכילתא בשלח ועוד ובמיוחד ראו התייחסות לנשמת משה בדברים רבה וזאת הברכה פרשה יא "צא והבא נשמתו של משה... מי שהוא שקול כנגד כל ישראל.."

35 זהו פירוש הסולם משפטים אות יא

36 ראו ליקוטי מוהר"ן קמא קיח: "כְּשֶׁלֹּמֶד אֵיזָה דְּבָר, טוֹב לְפָרֵשׁ הַדְּבָר בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכֶּנּוּ שְׂמִינּוּ לְנְהוּא טוֹבָה לְהַעֲלוֹם] וְהַעֲנִין, כִּי כָּל צְדִיק הַדּוֹר הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה כְּמוֹ שֶׁתּוֹב (בְּרַאשִׁית מ"ט): "עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה", הֵינּוּ מְשִׁיחַ וְשִׁילָה בְּגִימְטְרִיא מֹשֶׁה (זוהר בראשית דף כה: כז): וְעַל כֵּן קָרְאוּ הַתַּנְאִים אֶחָד לְחֶבְרוֹ מֹשֶׁה כְּמוֹ שֶׁתּוֹב (שֵׁבַת קא): מֹשֶׁה שְׁפִיר קְאָמְרַת וְכִשְׂמַחְדֵּשׁ דְּבָר בְּתוֹרָה, אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁל הַחֲדוּשׁ הֵם בְּבְחִינַת מֹשֶׁה מְשִׁיחַ כְּמוֹ שֶׁתּוֹב בְּזֵהר (וַיִּשָׁב דָּף קצ"ב): "וְרוּחַ אֱלֹקִים", דָּא רוּחָא דְּמְשִׁיחַ "מְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם" הֵינּוּ הַתּוֹרָה וְזֶהוּ שְׂאֲמָרְנוּ כִּי הַחֲדוּשִׁי תוֹרָה שְׂמַחְדֵּשׁ, הֵם בְּעֶצְמָם בְּבְחִינַת מְשִׁיחַ כִּי שֵׁם רוּחוֹ מְרַחֵף וְהֵינּוּ "רוּחַ פִּי" (תהלים ל"ג תרגום נפש חיה בראשית ב) וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה (עיני סנהדרין צח וברש"י שם, ועיני זוהר ויקהל ר"י) כִּי מְשִׁיחַ סָבֵל מְרַעֵין עֲבוּר כֵּל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁתּוֹב (וַיִּשְׁעֶה נ"ג): "וְהוּא מְחַלֵּל מְפֻשְׁעֵינוּ" כֵּן כֵּל צְדִיק הַדּוֹר הוּא גַם כֵּן סוֹבֵל יִסּוּרֵין בְּשִׁבִיל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל לְהַקֵּל מַעֲלִיָּהֶם כִּי הוּא בְּבְחִינַת מְשִׁיחַ כְּנִ"ל (תצא ר"פ) "וְהוּא מְחַלֵּל מְפֻשְׁעֵינוּ" דְּאֲתַעֲבַד חַל בְּגִינְהוּ וְזֶהוּ דְּסָבֵל מְרַעֵין וְרָאוּ עוֹד לִיקוּטֵי הַלְכוֹת או, ח השכמת הבוקר הלכה ד: "רועה צאן" זה בחינת מנהיג הדור שנקרא בכל מקום בשם רועה צאן.... ועל כן "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו", שאהב אותו בשביל זה מאד. כי הוא חפץ בזה לרחם על הכל ולעשות תחבולות לקרב הכל. וזהו כי בן זקונים הוא לו. 'זקן' זה בחינת רחמים גדולים מאד, בחינת זקן מלא רחמים, בחינת תליסר ת"ד⁵¹ שהם רחמים גדולים מאד. היינו שקיבל ממנו כל השלש עשרה מדות של רחמים, שהם בחינת זקן כנ"ל, שעל ידי זה הוא מרחם על הכל ומקרב כולם. וזהו שתרגם אונקלוס כי בן זקונים, כי בר חכים הוא ליה. בר חכים ודאי. כי צריכין לזה חכמה גדולה, חכמה נפלאה, חכמה עמוקה מאד מאד, כדי שיוכל לעשות כלים וצמצומים כאלה שיוכל לקרב נפשות רחוקות כאלה, חולים כאלה, ולהכניס בהם השגות אלקות וכנ"ל

37 ברכות ה א

38 זוהר בראשית כ"ז ריש ע"ב וראו ניצוצי זוהר שם הערה ג

39 הצורך באמונה מוסבר בהרחבה בשיעורי הרב על נתיב התורה "יש הרבה חכמים שיש להם רצון טוב ותורה – חסר להם האמונה שיש פיתרון - מכיוון שיש אל אחד. כי – אם אני עוסק בתורה, אז אני יותר ויותר משוכנע שיש הבדל תהומי בין הטוב והרע. ומכיוון שאני בנוי גם מיצר טוב, גם מיצר רע – אז יש... להתיימשך... איך אומרים את זה? התייאשות מזה: אני לא יכול! כן? רק מלאכים יכולים. למה יש לי התייאשות? מכיוון שהיה חסר האמונה שיש לנו בורא אחד, אל אחד, שברא גם זה וגם זה ולכן יש פיתרון. בלי אמונה, אפילו עם תורה – אין פיתרון"

⁴⁰ ראו לדוגמה רמ"א ביו"ד רמו הלכה ד המביא את שיטת רבינו תם שיוצאים ידי חובת למוד המקרא בלימוד הבבלי שבלול מהמקרא

⁴¹ ראו ספרי פרשת עקב עה"פ כי לא על הלחם לבדו

⁴² אבות דרבי נתן פרק כט ז וצריך עיון

⁴³ להרחבה של מניטו בנושא סוד הבוהו ראו סוד מדרש התולדות כרך 3 בפרק נאצלים ונבראים בפסקה 'תהום ובהום'

⁴⁴ מסכת סנהדרין דף כא' עמוד ב' : "תניא, רבי יוסי אומר : ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל, אילמלא (לא) קדמו משה. במשה הוא אומר ומשה עלה אל האלהים, בעזרא הוא אומר הוא עזרא עלה מבבל, מה עלייה האמור כאן תורה - אף עלייה האמור להלן תורה." וראו 'מספד למשיח' פרק ג בפסקה 'אלפיים שנות תורה': אלפיים שנות התורה מתחילות באברהם אבינו ומסתיימות בעזרא הסופר, שחי בשלהי התקופה השניה. מייד לאחר מכן מתחילה התקופה השלישית[17], שהיא "ימות המשיח". פירוש המונח "ימות המשיח" הוא : כל נקודת זמן שהמשיח יכול לבוא ולהתגלות בה. עבר מה שעבר, קרה מה שקרה, ולא זכינו ; אבל מאז חורבן הבית הוא יכול היה לבוא. מכיוון שלא זכינו, תקופה זו הפכה להיות תקופה של גלות, הנקראת במקורותינו "החל הזה"[18]. הגלות הארוכה הזו שהחלה בחורבן בית שני ומסתיימת בימינו אנו. אנו כעת בסוף אותה תקופה שלישית של אלפיים שנות התגלות המשיח ; ולכן, כשהתלמוד אומר "אלפיים שנה ימות משיח", צריך לזכור שלפי המסורת היהודית, אלפיים שנה אלו יכולות היו להיות עדן של משיחיות[19]. " וכן

⁴⁵ שער הפסוקים פרשת בא סימן יוד

⁴⁶ זהר מקץ וראו פירוש אור יקר לרמ"ק שם : " שלא ירקב והיינו אומרו בכל אתר בגין וכו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול הנה הענין הזה פשטו ברור אמנם נסתרו היא כי אין ישראל נכנסים לגלות במצרים אלא להוציא משם אוצר נחמד שהם נצוצות השכינה המתפזרות בכל האומות ונשמות שנתפזרו בדורות כולם ונשקעו בכל שר ושר תחת השרים וצריך שיתגלגלו ויבואו כולם למצרים כדי שיהיו כולם נכללות בישראל וכשבא יוסף למצרים לא היו שם כי אם שתי נשמות שהוליד שם אפרים ומשנה שתי משפחות קדושות מתתקנות שם אמנם שאר הנשמות מתפזרות תחת יד השרים לכך גלגל הבי"ה רעב בעולם בענין שכל השרים נוזנו מתחת יד שר מצרים ונשתעבדו לו והביאו כסף וזהב דהיינו זהב מצד הבינה נשמה וזהב גשמי גורם לרוחני וכסף מחסד רוח וע"י שהשרים נתרוקנו מכסף וזהב גשמי למצרים נתרוקנו כסף וזהב לרוחני ונתקבצו הנשמות ונצוצות שכינה שכשרים במצרים ונאסף הרכוש הגדול ואח"כ גלה ליעקב במצרים עם עיקר שכינה ועיקר נשמות כדי שיתוספו עליהם אותם הנשמות ויולידו שם ששים רבוא נשמות טהורות נקיות מכל סיג בסוד הגלגול "

וראו עוד בשער הפסוקים

להרחבת ההסבר על הרכוש במצרים ראו סוד מדרש התולדות בפרק 'המתלווים' בפסקה 'הרכוש'

⁴⁷ פרי צדיק פרשת שמות אות י'

⁴⁸ תיקוני זוהר הקדמה דף א' עמוד ב' : "...כל בית שאין נשמעין בו דברי תורה לסוף תחרב ואלין דנשמעין דברי תורה בהון אתקריאו ביצים, אפרוחים, בנים. ביצים - מארי מקרא, אפרוחים - מארי משנה, בנים - מארי קבלה" ועל מארי קבלה בדור הגאולה ראו זוהר במדבר מהד מרגליות עמ' קנ עמוד ב מראש העמוד וראו עוד תיקונים חדשים לרמח"ל ירושלים תשי"ח הקדמה דף ח (היה בספרית מניטו) : "בגין מארי קבלה דאינון משזבין ליה למשיח בן יוסף דלא ימות"

⁴⁹ למקורות ראו שערי דמעה בפרק תפילות אבות תקנום בהערה 97. בנוסף ראו זהר במדבר דף קכ"ח עמוד ב ברעיא מהימנא : "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע כהאי חבורא דילך דאיהו ספר הזהר מן זוהרא דאימא עלאה תשובה באלין לא צריך נסיון ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי דאיהו האי ספר הזהר יפקון ביה מן גלותא ברחמי ויתקיים בהון י"י בדר ינחנו ואין עמו אל נכר ואילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר טומאה וטהרה לא שלטא על ישראל יתיר"

⁵⁰ זכריה פרק ח פסוק כג : " אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם "

⁵¹ ראו סוד מדרש התולדות 8 הערה 166 (כעת - תשרי תשפ"א - לקראת הוצאה לאור) וראו עוד בתוספות על מסכת שבת דף י עמוד ב : "שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים' ואע"ג דבלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום וענו אותם שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל שנים "

" כדי לחדד נקודה זו, אזכיר שממד מרכזי בזהות שלנו הוא הממד של ממלכת כהנים. משימה זו יכולה להתבצע בשני דרכים : אם זוכים, בכבוד ובתפארת ואם לא זוכים בשעבוד ובעינוי. הצורה בה משימה זו מתקיימת תלויה בזכות שלנו. לא עצם המשימה. ואם אני מזכיר את הנושא הזה, אסביר גם את דברי התפילה "ומפני חטאינו גלינו מארצנו". רבים חושבים שהמשמעות היא בגלל חטאינו וזה לא מדויק. צריך להבין את המילה מפני כלפני, כלומר עוד לפני חטאינו גלינו מארצנו. מדוע? כי היה צורך במימוש המשימה

של ממלכת כהנים. בשלב מסוים בהיסטוריה שלנו, יש צורך להימצא בחוץ. זה מה שהיה וזה נגמר (מתוך שיעורי הרב על הומניזם ומסורת).

והשוו פתחי שערים נתיב פרצוף ז"א: יותר והם ג זמנים של חגלות בתחלה עד שמתו השבטים שלא היה להם שום שיעבוד רק שחיו בארץ לא להם והזמן הב' אחר שמת כל הדור ההוא והוא זמן העבדות והוא עלייתם למדור האמצעי ואח"כ בסוף ימי הגלות אז היה זמן קושי השיעבוד ביותר כמ"ש ויהי בימים הרבים וגו וימת מלך מצרים וגו ויאנחו וגו' והוא נגד מדור העליון שעולה שם הולד שעי"ז אמר השי"ת לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם בחי' ב ועבדום בחי ג וענו אותם וגו "

⁵² ישעיהו ס כב: הַקָּטָן יִהְיֶה לְאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עַצוּם אֲנִי יְהוָה בְּעֵתָהּ אֲחִישְׁנָה. סנהדרין צח ע"א: אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי: כתיב 'בעתה' וכתוב 'אחישנה', זכו 'אחישנה', לא זכו 'בעתה'.

⁵³ וראו תיקוני הזהר עם פירוש אור יקר לרמ"ק "אמנם אותו העת כשיתקרב אם ח"ו לא ישובו ישראל בתשובה יהיה בזעף ושטף אף ולא ישארו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה מפני שכבר כלו כל הקצים ולא זכו להקדים הגאולה אלא עד עת בא עת הקציר שלא יעבור בשום אופן לעולם ואז יתבררו ישראל ויתלבנו וימלט מישראל כל הכתוב וכו' אמנם קץ זה הוא סוד עתה" (חלק א סימן יב)

⁵⁴ ראו ספר שבחי האר"י: "האר"י ז"ל בעמדו על ציון שמעיה ואבטליון והתלמידים עמו א"ל בני תדעו ששמעיה ואבטליון צוו לי לאמר לכם שתתפללו על משיח בן יוסף שלא ימות עכ"ל וכתב מהר"ח בספרו ומרוב טפשותנו לא היה בנו דעת לשאול אותו מי הוא משיח בן יוסף ולא עמד אלא ימים מועטים ונתבקש רבינו מאור עינינו בישיבה של מעלה ונודע לנו למפרע שהוא היה משיח בן יוסף ומרוב ענותנותו לא רצה לגלות עצמו ע"כ"

⁵⁵ במקורות רבים: לדוגמה סנהדרין דף צא עמוד א: "ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג" והערתו של האר"י בספר ליקוטי הש"ס דף טז: "מה שארז"ל ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו זה הוא משיח בן יוסף" ראו לדוגמה אבן שלמה פרק יא סעיף ט: בכל דור ודור שולט מדה אחרת ממדותיו של הקב"ה שמנהיג בהן עולמו שמוזה משתנים הטבעים וכל מעשי הדור והנהגותיהם ופרנסיהם הכל הוא לפי ענין המדה ההיא ותלוי בבחירתם בין לטוב בין לרע וכן הנהגת הקב"ה עמהם והכל כלול בתורה (וז"ש שהראה הקב"ה לאדה"ר וכן לאברהם דור דור ודורשו וכו' ר"ל שהבין הכל מהתורה) וכן בכל דור יש קצים לפי ענין התשובה והזכיות המיוחדים לאותו דור אבל קץ האחרון לא תליא בתשובה אלא בחסד כמ"ש למעני למעני אעשה וגם בזכות אבות וז"ש וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו וזה הקץ לבד נתגלה לאבות וז"ש ללבי גליתי ר"ל לאבות ולמשה שנקראו לבי

⁵⁶ ויקרא רבה פרשה ב

⁵⁷ על פי קהלת פרק ז פסוק כח

⁵⁸ משנה תורה לרמב"ם הלכ' יסודי התורה פרק ז הלכה ה

⁵⁹ שמונה פרקים לרמב"ם פרק ז: "ודע שכל נביא לא נתנבא אלא אחר שתהיינה כל המעלות השכליות ורוב מעלות המדות והחזקות שבהן והוא אמרם (שבת ע"ב) אלא על חכם גבור ועשיר וחכם הוא כולל כל המעלות השכליות בלי ספק" ובאגרת תימן: "וכל זמן שטען אדם שאינו מופלא בחכמה שהוא נביא לא נאמין לו"

⁶⁰ ראו רמב"ן על בבא בתרא דף יב עמוד א: "הא אמרי' מיום שחרב בית המקדש אע"פ שנטלה נבואה מן הנביאי' מן החכמים לא נטלה פרש"י ז"ל אע"פ שנטלה מן הנביאים שאינן חכמים. ויש להשיב בה דהא אמרי' במסכת נדרים אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על חכם גבור ועשיר...אלא הכי קאמר אע"פ שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא נטלה אלא יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבם שהוא לפי שעה משרה הוא שכינתו אף על החסידים שאינם חכמים דאמרינן התם מנא לן ממש ואלו משה לא פסק ממנו נבואתו וזהו לשון משרה."

⁶¹ שבת דף ל עמוד ב: "אין הנבואה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה" ובלשון הירושלמי מסכת סוכה פרק ה הלכה א: "אין הנבואה שורה אלא על לב שמח" וראו עוד במורה נבוכים חלק ב פרק ל"ו: "ולזה תמצא הנביאים, תתבטל נבואתם בעת האבל או בעת הכעס וכיוצא בהם. כבר ידעת אמרם: "אין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות"; ושייעקב אבינו' לא באתהו נבואה כל ימי אבלו, להתעסק כוחו המדמה בהיפקד יוסף."

⁶² משנה סנהדרין פרק יא משנה ה

⁶³ השו' לדברי רש"י על תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורא (עבודה זרה דף יט עמוד ב: "המתעצמים והמחרישים ומתאפקים מלהורות הורגין את דורן")

⁶⁴ סנהדרין דף צא עמוד ב: "כל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גוזלו מנחלת אבותיו...מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית"

⁶⁵ תשובות הרי"ד סב: "אלא אני דן בעצמי משל הפילוסופים שמעתי מחכמי הפילוסופים שאלו לגדול שבהם ואמרו לו הלא אנחנו מודים שהראשונים חכמו והשכילו יותר ממנו ואנו מדברים וסותרים דבריהם בהרבה מקומות והאמת אתנו היאך יכון הדבר הזה השיבם אמר להם מי צופה יותר למרחוק הננס או הענק הוי

אומר הענק שענינו עומדות במקום גבוה יותר מן הננס ואם תרכיב הננס על צוארי הענק מי צופה יותר למרחוק הוא אומר הננס שענינו גבוהות עכשיו יותר מעיני הענק כך אנחנו ננסים רוכבים על צוארי הענקים מפני שראינו חכמתם ואנו מעניקים עליה ומכח חכמתם חכמנו לומר כל מה שאנו אומרים ולא שאנו גדולים מהם ואם זה באנו לומר שלא נדבר על דברי רבותינו הראשונים אם כן במקום שאנו רואים שזה חולק על זה וזה אוסר וזה מתיר אנו על מי נסמוך הנוכל לשקול בפלס הרים וגבעות במאזנים ולומר שזה גדול מזה שנבטל דברי זה מפני זה הא אין לנו אלא לחקור אחרי דבריהם שאילו ואילו דברי אלקים חיים הן ולפלפל ולהעמיק מכת דבריהם להיכן הדין נוטה שכך עשו חכמי המשנה והתלמוד לא נמנעו מעולם האחרונים לדבר על הראשונים ומלהכריע ביניהם ומלסתור דבריהם וכמה משניות סתרו האמוראים לומר שאין הלכה כמותם וגדולה החכמה מן החכם ואין חכם שינקה מן השגיאות שאין החכמה תמימה בלתי לה' לבדו"

⁶⁶ ראו ר מאיר אבן גבאי בספר עבודת הקודש: "נפלאתה החכמה העליונה מחשבת תמים דעים להמציא השלימות להשלים הנברא וזה השלימות יהיה בת לו בחירה ורצון כדמותו בצלמו להדמות אליו וזה בשומו לפניו כל הדרכים והוא יבחר הטוב בעיניו וכענין ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע ולהיות זה כן ואי אפשר להגיע השלימות בלתי ראה בחכמתו הנפלאה להמציא מצואים מהם השורש לטוב ולמוטב והאדם ימשיך עצמו וישלח ידו ויקח מאשר ירצה באין מכריח המציא מצואים מהם ימשכו החיים והטוב לנמשך אחריהם וכן כנגדם המציא מצואים מהם ימשכו המוות והרע לנמשך אחריהם ואלו כדמות קליפה לאלו והנה הקליפה קודמת להיות משמרת לפרי זה נעלם פנימי וזה נגלה חיצון והנעלם הפנימי יותר קרוב ויותר אהוב לסבה הראשונה ית' והאדם נבנה ונשתכלל משניהם ולזה היה בו נגלה ונסתר גשמי ורוחני והרוחני יותר קרוב ויותר אהוב ובו משני הצדדים יצר טוב ויצר רע להורות על שרשיהם ויצר הרע קדם בו קדימה זמנית כי כן המקור שממנו נאצל קדם ובמעשה בראשית נרמז יצר הרען בסוד התווה שנבנו העולמות ההן בו והתווה קדם לבוהו והחושך לאור וכמו שרמזנו למעלה ולפי שהעולמות ההן נבנו בתווה לא נתקיימו כי כל עוד שלא נגלית צורת האדם למעלה ולא נתקן בזכר ונקיבה פנים אל פנים לא היה קיום לשום נמצא ולפיכך החריב העולמות ההן לפי שהיה בלא תיקון הבנין בהם והתיקון הוא גילוי הצורה אשר בגילוייה השלימות והתיקון ובתחילת הוייתן היו פושעים ומקטרגים ומשחיתים המציאות הטוב ולזה ראה ית' שאי אפשר בהם הקיום וזה אמרם יתהון לא הניין לי' אין הנאה בהם לפי שאין הכוונה העליונה נשלמת בהם" ובספרו תולעת יעקב: "ורואי המלך ביפיו דרכם להסתכל במוח כי הוא חלקם והקליפה חלק בני אדם היושבים בשעיר ולזה ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם לפני מלך מלך למי ישראל כי הקליפה קודמת לפרי ועתיד הקב"ה להקדים המוח בלי קליפה שנאמר קדש ישראל לה ראשית תבואתה ואע"פ שיקדם הפרי מי הוא אשר ישלח ילו לאכול ממנו כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם" וראו של"ה תורה שבכתב פרשת תולדות אות כג

וספר רסיסי לילה לר צדוק הכהן מלובלין אות לג סעיף י: "והתחלת סיפור המעשה הוא ממשטה אחשוורוש כי אז הוא התחלת המצוה וקדושת משתה ושמחה דפורים רק לפי שעיקרו בלא דעת נגלה מקודם לפועל בעולם הזה בנפשות אומות העולם ככל קליפה הקודמת לפרי אבל עיקר המשתה הוא משתה מלכו של עולם וזה שאמרו ז"ל שאמר להם אם יהיה סעודה דלעתיד לבוא כך ואמרו לו עין לא ראתה וגו' כבר אכלנוה בימי אחשוורוש"

⁶⁷ ליקוטי מוהר"ן בסוף ההקדמה בקטע המתחיל "לכו חזו"

⁶⁸ ראו רש"י שם: "וארא אל האבות"

⁶⁹ "א"ב ר"ך אבא למלכא דהיינו על שר מצרים מלך אשר להם וזה אב עליו ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה פרעה אינו תופס אלא במדת אני ובלעדך לא ירים איש אין הת"ת יכול להשפיע בין ב"ד חסד או גבורה ואת רגלו נצח או הוד על ארץ מצרים אין לו השפעה אלא מדרך היסוד להשפיע למלכות ומשם למושגחים למטה ויקרא פרעה שם יוסף שהיא בקדושה יוסף המוסיף בתוספת מלמעלה ששם זה אינו להם שהם מתמעטים והולכים כפרי החג צנפת פענח דמטמרן גליין ליה ירצה תעלומות חכמה העליונה יתפשטו אליו כדי שיוסיף תמיד וישפיע בחינה זו למטה דהיינו ידע מה בחשוכא אפילו מקום הצפון למטה בחשך גלוי לפניו להשפיע ונהורא עמיה שריא והיינו ויתן לו את אסנת אותה הושנה הגדלה בין החוחים לשון סנה והנה הסנה בוער באש בת פוטי פרע כהן און אותה הגולה בין החצונים מקום האון והעוול כדי שיהיה אליו יחוד עמה להשפיע בחוף ולזה ויצא יוסף על ארץ מצרים"

⁷⁰ בראשית רבה מקץ פרשה צ

⁷¹ בראשית רבתי פרשת ויחי: "מה ראה יעקב לברך את יוסף בפריה ורביה מה שלא ברך כל בניו לפי שראה שעתידין היו י"ב בנים לצאת מיוסף אלא שאבדם ביד במתיחת הקשת ויצא זרעו בין צפוני ידיו ואבד העשרה לכך היה מברכו שיפירה וירבה הה"ד בן פורת יוסף במנשה בן פורת עלי עין באפרים ומהו עלי עין בשכר שלא נגע במעין אשת פוטיפר כמד"א גל נעול מעין חתום ומפני ברכת אביו עמדו מבניו י"ב משפחות כנגד י"ב בנים שהיה ראוי להוליד ח' משפחות ממנשה וד' מאפרים" וכן בפרקי דרבי אליעזר פרק ל"ט וראו אור החיים על שמות פרק א פסוק ה ד"ה ויחי

⁷² זהר פרשת ויחי דף רמ"ו עמוד ב: "דהא חמינן דיעקב בריך ליוסף בגוי אחוהי כיון דמני קב"ה ארבע דגלים בשכינתא בתריסר שבטין לאתתקנא בהו גרע מנייהו ליוסף ושוי לאפרים באתריה מ"ט אסתלק יוסף מנייהו

יוסף רשימא דדכורא הוה דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וכתוב משם רועה אבן ישראל מתמן אתון האי אבן ישראל אבן דא כנסת ישראל ועלה אמר דוד אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה ובגין דיוסף איהו רשימו דדכורא אקרי יוסף הצדיק דהא איהו צדיק ודאי משם רועה אבן ישראל ובגין דכל תקוני שכנתא אינון נוקבן אסתלק יוסף מתמן ואתמני תחותיה אפרים ואיהו נוקבא לתקונהא" וראו בשל"ה תורה שבכתב פרשת וישב (צאן יוסף) אותיות ב-ד

⁷³ ראו פירוש רש"י לבראשית פרק מ"ז פסוק כ"ח: "אבן נוטריקון אב בן" ובתרגום אונקלוס שם "דאתון אב ובנין"

⁷⁴ ראו שיעורים על שערי אורה שיעור 48: " זה העניין של המקום. "ויפגע במקום" כי שמה היה כבר שרידי מקודש קדום, זה ההסבר של הקבלה. לכן "ויקח מאבני המקום", זה היה כבר אבנים קדושים. והוא עשה אותן אבן אחת. [13] זה דומה מאוד להסבר של הרשימו, וזה העיקר של תורת האר"י, הוא גילה את זה, הוא הסביר את זה. מהמרכז של החלל, עד הצדדים, יש אינסוף מדרגות. כשהאור חוזר, בונה ספירה מכל רשימו. זה המפגש בין האין של החלל במדרגה של רשימו מיוחד, עם האור שחוזר והאור מתפשט בספירה: זה נקרא: יש באין. מה נתן ליש באין להימצא? זה הרשימו של אין ביש."

וראו עוד בסוד לשון הקודש כרך 2 בפרק 'שלום': " האבנים הן מידות, וכל מידה ומידה מתחרה בחברתה. במקרה זה, מכיוון שהקנאה והשנאה הן לשם שמים אז הן התאחדו. יש צורך בשלום גם בעליונים וגם בתחתונים, אך בעליונים הקב"ה הוא מי שעושה את השלום, "עושה שלום במרומיו", ואילו בתחתונים האדם הוא מי שצריך לעשות שלום ולאחד את ה'. בכל אופן, הכוונה של המדרש היא פשוטה מאוד: גם בעליונים צריך שלום. אבל, אם אפשר לומר, בעליונים המחלוקת היא לשם שמים ולכן הקב"ה מאחד אותם. כשהמחלוקת איננה לשם שמים, הסיבה היא שיש פגם בתחתונים."

⁷⁵ " אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כל הקובע מקום לתורתו אויביו נופלים לו תחתיו" ושאלתות סימן י"ט: " מיבעי ליה לצורבא מרבנן למיקבע דוכתא דיתב בה וגריס" ופירוש תפארת ישראל למסכת אבות פרק א משנה טו: " וואפילו בענין אחד לא ישנה מדפוס לדפוס ומחדר לחדר או אפילו ממקום למקום באותו החדר...כי כל סידור נאות יחזק כח הזיכרון וכל שני יחלישו"

⁷⁶ ישעיה פרק ב פסוק ג

⁷⁷ תנחומא שמות פרשת יתרו ד"ה 'ויחד'

⁷⁸ ראו בהרחבה בספר 'מספד למשיח': : תוכן המדרש ברור מאוד אם פני משה אינם דומים לפני אברהם אין הוא יכול לקבל את התורה אך מהו הלקח שאנו לומדים מכך? "קדמה דרך ארץ לתורה" מי שעוסק בתורה ואין לו קלסתר פנים של אברהם אבינו גילוי הפנים של גמילות חסדים הפנים של מידת החסד תורת חסד על לשונו אינו יכול לקבל את התורה המלאכים האמת המוחלטת של הקדושה אינם רוצים לתת לו את התורה תורה בלי דרך ארץ היא מסוכנת משה בלי אברהם זה כביכול בלתי אפשרי אם מנתקים את תורת משה ממידותיו של אברהם אז המלאכים מסרבים לתת לו את התורה עניין זה חשוב מאוד מכיוון שלדאבוננו רוב תלמידיו של משה שלומדים תורה כתורה כהלכה שכחו שמה היה בנו של אברהם שכחו את הקשר בין מידותיו של אברהם אבינו לתורת משה. נאמר ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר יש קושי בפסוק בתחילת הפסוק נאמר שם אלהים ובסופו שם ה' נבין זאת לפי מה למדנו למעלה משה עצמו עלה עד למדרגה הנקראת אלהים שהיא מידת הדין כלומר דרך ארץ מכיוון שמה הצליח להגיע אל האלהים אז ויקרא אליו ה' מן ההר כדי למסור לו את התורה תורת ה'

וראו שפת אמת בשלח תרמ"ו על הפסוק "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלישתים"

⁷⁹ ויקרא רבה פרשה ט סימן ג

⁸⁰ שמות פרק ב פסוק י: " ויגדל הילד ותבאהו לבת פרעה ויהי לה לבן"

⁸¹ סוטה דף יב עמוד א: "עמרם גדול הדור היה"

⁸² פעמים רבות הרחיב מניטו והסביר: "ויגדל משה ויצא אל אחיו" ועדין אינו יודעים מי הם אחיו – המצרים בני פרעה אביו המאמץ או העברים אחיו מצד אביו הביולוגי עמרם. ומיד לאחר מכן כשכתוב שוב איש עברי מאחיו אנו רואים שבחר בעברים כאחיו כשראה את העברי מוכה על ידי המצרי; ראו בהקלטה של מניטו בעברית, ביוטיוב, תחת הכותרת: 'הציונות השנייה'

⁸³ שמות רבה פרשה כ"א

⁸⁴ שמות רבה פרשה א סימן ל"ב

⁸⁵ גבורות ה' פרק יט

⁸⁶ מניטו משלים את הסברו של המהר"ל בגבורות ה' על פי הסברו של המהר"ל על ירמיהו בחידושי אגדות לבבא קמא טז עמוד ב: " הראשון שם הוא במה שחשדו את ירמיה מאשת איש שנבואת ירמיה אינה נבואת אמת: " כי הרשעים היו חושדים הנביא שאינו מתנבא האמת כי נבואה שלו ממקום שלא יתן האמת וחשדו את ירמיה הנביא שיש לו דביקות בכח חיצוני שנקרא זונה ונבואתו אינו אמת וכמו שיקראו רז"ל (יבמות ט) **התורה אשה' לאדם כן הנבואה הוא אשה' לאדם** שכל דבר אשר מתדבק אליו הן התורה הן הנבואה נקרא

לאדם אשה ויותר מזה אפילו האומנות יקרא אשה' לאדם שכך דרשו סנהדרין פא ואת אשת רעהו לא טמא' יחזקאל יח ו שלא ירד לאומנות של חברו שכל דבר שמתדבק בו האדם הוא אשה אליו"

⁸⁷ ראו 'בית יעקב' לחיים יעקב ספרין מקאמארנה מאמר שלושים: "וזה מקדשין האשה כדת משה וישראל משה תורה שבכתב וישראל תורה שבעל פה תורת רבי עקיבא" וראו כתובה לר ישראל נגארה: " הוא אמר להדא בתולתא כנסת ישראל בת גדולי יוחסין בתו של אברהם אבינו הוי לי לאנתו כדת משה וישראל שתקבלו עליכם תורת משה זו תורה שבכתב ותורה שבעל פה "

⁸⁸ ראו לדוגמה שבת דף קא עמוד ב וכעין זה בבבא בתרא דף יב עמוד ב: "תדע דאמר גברא רבה מלתה ומתאמרה הלכה למשה מסיני כוותיה"

⁸⁹ נראה ששאלת הקהל היתה כיצד קראו לרמב"ם ורמב"ן משה, בניגוד למה שמניטו אמר קודם לכן על העדרו של שם משה מן הש"ס.